

ברקו מלקה יינוודג' Berku Melka Yeniewadeg

00:00:03:02 00:00:01:08
שמי הוא ברקו מלקה יינוודג'.

00:00:05:22 00:00:03:22
מה שמותיהם של אביך ואימך?

00:00:08:06 00:00:06:02
לאימי קראו הגברת קאסה פנטה.

00:00:21:12 00:00:10:01
נולדתי וגדלתי במחוז גונדר,
בעיר ווזאבה הסמוכה לגונדר.

00:00:24:07 00:00:21:24
זו גבעה מיוחדת שנקראה אנדרבייה.

00:00:30:06 00:00:24:19
נולדתי למר מלקה ינוודאג' ולגברת
קאסה פנטה וגדלתי באנדרבייה.

00:00:32:14 00:00:30:14
באיזה שנה נולדת?

00:00:38:20 00:00:33:09
לפי הספירה באתיופיה בשנת 53,
סליחה, בשנת 56.

00:00:40:06 00:00:38:24
בשנת 56?

00:00:40:15 00:00:40:08
כן.

00:00:45:02 00:00:41:01
אתה יכול למנות את שמות משפחתך
מצד אימך ואביך דורות אחורה?

00:00:49:20 00:00:45:15
אני יכול לעשות זאת ככל שאני זוכר
גם אם לא אזכור את כל השמות.

00:00:54:22 00:00:50:10
למשפחה של אבי מצד אביו
קראו ינוודג' טמנו.

00:01:05:00 00:00:55:06
ומצד אמו, לאימא של אבי קראו
מנה אלמו.

00:01:11:19 00:01:06:01
מצד משפחתה של אימי, מצד אביה
יש את דסטה פנטה,

00:01:19:24 00:01:13:24
מצד אימה יש את מוצ'יט גטהון.

00:01:28:10 00:01:20:04
אלה היו המשפחה הקרובה
שאני בעיקר זוכר.

00:01:31:00 00:01:29:10
מה הייתה עבודתך באתיופיה?

00:01:39:01 00:01:31:04
המקצוע העיקרי שלי היה חקלאות,
לא הייתה לי אפשרות לעבודה אחרת.

00:01:46:01 00:01:39:18
כיוון שהיינו בכפר, עיקר העיסוק
היה חקלאות ולהיות רועה צאן.

00:01:57:12 00:01:46:07
יותר מאוחר ניסיתי ללמוד, אבל דרך
הלימודים לא הגעתי למקצוע בכפר.

00:02:02:01 00:01:58:15
למה קראו לך ברקו?

00:02:10:11 00:02:03:01
שאלה טובה, אימי קראה לי ברקו
(מיוחד) ואבי קרא לי וואללין.

00:02:13:24 00:02:10:20
לכל אחד מהשמות יש משמעות
באתיופיה והיכן שגדלתי.

00:02:21:03 00:02:14:10
לרוב נותנים שמות מהספרים,
אבל אין שמות בלי משמעות באתיופיה.

00:02:25:16 00:02:21:06
קראו לי ברקו כיוון שנולדתי בין שתי
בנות, אימי קראה לי ברקו שלי.

00:02:33:02 00:02:25:24
אבי קרא לי וואללין, גם
בין שתי בנות שנולדו.

00:02:37:08 00:02:33:07
לכן, ניתנו לי השמות האלה,
הייתי בן יחיד בין שמונה בנות.

00:02:40:02 00:02:38:05
כמה אחים ואחיות היו לך?

00:02:48:15 00:02:40:21
יש שבע בנות מעלי ומתחתי ואני
הבן היחיד, היינו שמונה יחד אתי.

00:02:58:01 00:02:49:17
לאבי יש גם ילדים מאישה אחרת,
אבל חוץ מהם, אנחנו שמונה.

00:03:02:18 00:02:59:01
מה היה המקצוע של הוריך, ספר לי?

00:03:10:08 00:03:04:01
זאת אימא שלי, שמה קאסה פנטה.

00:03:14:03 00:03:10:10
תרים קצת למעלה.

00:03:23:24 00:03:14:16
הם התפרנסו מחקלאות, כשאבי היה
עובד בחקלאות, אימי הייתה עוזרת לו.

00:03:32:01 00:03:24:07
כנהוג באתיופיה היא הייתה מנהלת
את משק הבית ומגדלת את הילדים.

00:03:38:24 00:03:32:22
זה היה בעיקר פועלים ועיסוקם
ביום יום, וזו כמובן אימי בתמונה.

00:03:39:15 00:03:39:15
מה המקצוע של אביך?

00:03:46:21 00:03:40:13
זה אבי, כפי שאמרת קוראים לו
מלקה ינוודג' טמנו.

00:03:59:16 00:03:47:15
הוא עסק בחקלאות, היה לנו הרבה פרות
ושוורים, היינו משפחה מבוססת.

00:04:05:01 00:03:59:17
העיסוק המרכזי כאמור היה חקלאות
והוריי התפרנסו בדרך כלל מחקלאות.

00:04:17:17 00:04:07:24
כילד, מה הוריק לימדו אותך בבית?
איך חינכו אותך?

00:04:28:16 00:04:18:06
הוריי לימדו אותי רבות, על החשיבות
של כיבוד מבוגרים, על שמירת היהדות.

00:04:40:14 00:04:29:13
על שמירת האמונה, ובכלל חינכו אותי
לעשיית טוב וחסד לאחרים.

00:04:45:10 00:04:42:22
מה עם מקצוע, מה לימדו אותך?

00:04:55:11 00:04:46:08
עיקר המקצועות באתיופיה זה חקלאות.
לימדו אותי בעיקר לחרוש ולטפל בצאן.

00:05:00:10 00:04:56:13
אבי לימד אותי את כל הדברים הללו.

00:05:09:16 00:05:01:03
היינו ילדים קטנים, אבל אני זוכר
אבי לימד אותנו דברים רבים.

00:05:19:04 00:05:10:20
באיזה גיל בערך התחלת לעזור בבית,
לעשות מטלות ודברים נוספים?

00:05:34:14 00:05:19:22
בערך מגיל שבע מתחילים לעזור במה
שאפשר, הייתי שומר על העגלים בבית.

00:05:44:10 00:05:35:14
מאז שאני זוכר את עצמי
ניסיתי לעזור במה שיכולתי.

00:05:48:13 00:05:45:20
אילו משחקים אתה זוכר
ששיחקת בתור ילד?

00:05:52:24 00:05:49:13
אני זוכר שהיינו משחקים גנה
(דומה להוקי קרח).

00:05:59:23 00:05:53:23
היינו עושים הרבה תחרויות ריצה,
היינו הולכים לנהר לקפוץ ולשחות.

00:06:06:09 00:06:00:21
היו המון משחקים שאני זוכר כילד
אני לא יכול להגיד משהו ספציפי.

00:06:20:02 00:06:06:14
היינו בעיקר מתחרים כל הזמן, הייתה
תחרות מי היה רועה צאן יותר טוב,

00:06:24:06 00:06:20:16
על הכול היה תחרות כל הזמן.

00:06:27:01 00:06:24:14
עם מי היית משחק?

00:06:35:20 00:06:27:09
עם ילדי השכונה ועם הילדים מהסביבה,
בכל שכונה יש כמה משפחות גדולות.

00:06:41:21 00:06:35:22
רק משפחות, ללא זרים, ככה היה הכפר.
ואני משחק בעיקר עם דודים שלי

00:06:50:06 00:06:41:23
היו גם אנשים אחרים מכיוון דרום,
יהודים ונוצרים שהיינו פוגשים.

00:06:56:24 00:06:50:10
בוזאבה כשהלכנו לנהר פגשנו
הרבה בני נוער והיינו משחקים.

00:07:07:09 00:07:02:16
את יודעת, משחקים של ילדים יכולים
להסתיים גם בריב בסוף.

00:07:11:14 00:07:08:07
אבל, זה מה שהיה
וככה אני זוכר את זה.

00:07:15:11 00:07:11:20
מי היה פותר את הסכסוכים
אחרי שהייתם רבים?

00:07:26:21 00:07:15:18
אנחנו, תוך כדי משחק קורה שרבים,
אבל אנחנו גם פתרנו את הסכסוך.

00:07:36:02 00:07:26:22
כשהיינו נפגשים בפעם אחר,
לא הזכרנו את הריב שהיה.

00:07:39:16 00:07:36:07
במקם זאת מתחילים לשחק מחדש
כאילו לא קרה כלום.

00:07:45:09 00:07:39:22
כמו שאמרתי, רבים בעיקר על שטויות,
אבל אנו גם פותרים הכול לבד.

00:07:52:22 00:07:45:14
היו בסביבה בתי ספר מקצועיים,
ומוסד דת שלימד לימודי קס.

00:07:54:07 00:07:52:24
למדת משהו?

00:08:00:11 00:07:54:17
ניסיתי ללמוד לימודי קייס, אבל
המקום היה מעט רחוק אז הפסקתי.

00:08:19:17 00:08:01:05
היה גם בית ספר בוזאבה שבו למדתי
את הא' ב', אני זוכר את זה טוב.

00:08:30:16 00:08:20:01
אבל הייתי בן יחיד ולרוב אבי רצה
שאעזור לו בחקלאות ולא למדתי.

00:08:40:06 00:08:30:21
מאוד רציתי ללמוד והבעתי עניין רב
אבל זה לא הסתדר בגלל אבי.

00:08:47:21 00:08:41:24
איזה שליט שלט באתיופיה
בתקופה בה נולדת?

00:08:59:21 00:08:48:06
בתקופתי מי ששלט היה היילה סלאסי,
הייתי בן 12 כשהוא עלה לשלטון.

00:09:05:14 00:09:00:24
אני זוכר את זה,
שהשליט היה היילה סלאסי.

00:09:09:22 00:09:05:21
איך ווזאבה והסביבה הכפרית
שבה נולדת וגדלת נראים?

00:09:19:24 00:09:10:04
ווזאבה ואמבובר הם בעיניי שני

המקומות היפים ביותר אחרי ירושלים.

00:09:29:09 00:09:20:04
אלה היו מקומות יפים, היו שם
יהודים רבים לצד קבוצות נוצרים.

00:09:37:11 00:09:29:16
חיינו ביחד וחלקנו יחד
גם אבל וגם שמחות.

00:09:41:09 00:09:37:18
ווזאבה ואמבובר היו שני מקומות

00:09:43:17 00:09:41:11
יפים ודומים בעיניי.

00:09:51:09 00:09:43:24
ווזאבה ואמבובר היו שני מקומות
יפים ודומים בעיני.

00:09:56:04 00:09:51:17
אילו סיפורים מספרים
על ההיסטוריה של ווזאבה והסביבה?

00:10:07:08 00:09:56:10
זה היה מקום שמזוהה עם דת, הייתה
שליטה של קייסים שהיו מפיצים דת.

00:10:17:13 00:10:08:10
וואזבה מאוד מזוהה עם קייסים,
בשונה ממקומות אחרים באתיופיה.

00:10:26:11 00:10:17:22
לכן גם קראתי לה ירושלים השנייה,
כששאלת אותי מקודם.

00:10:38:24 00:10:26:15
היו הרבה שומרי מסורת, אנשים שרצו
לשמור על יהדותם הגיעו לוואזבה.

00:10:52:24 00:10:39:07
היה יותר קל לשמור
על זהות יהודית בתוך וואזבה.

00:11:05:18 00:10:54:02
מה ההבדל בין וואזבה ובין מקומות
אחרים? מה שונה בה? מה יש שם?

00:11:12:19 00:11:06:04
היום קשה לי לומר מה מיוחד

את ווזאבה, כי עזבתי לפני 30 שנה.

00:11:24:23 00:11:13:00

לפי מה שאני שומע השכונות של אז
וההרים נהרסו ולא דומים למה שהיה.

00:11:27:18 00:11:25:02

מספרים שהמצב לא כפי שהיה
ושהוא השתנה לרעה.

00:11:29:12 00:11:27:23

ספר לי מה היה בתקופתך
ממה שאתה זוכר בתקופתך?

00:11:38:02 00:11:29:22

בתקופתי זה היה מקום נהדר, הכל ירוק
וצומח, אדמה טובה לחקלאות, נהדר.

00:11:48:00 00:11:38:05

זה היה מקום של אהבה שלום ואחוזה,
לא שמעתי כילד על שום מקרה אלימות

00:11:51:02 00:11:48:04

שהיה בין יהודים לנוצרים,
לא גניבות ולא רציחות.

00:12:01:22 00:11:51:07

רק כשהיהודים החלו לעזוב,
שמעתי שדברים כאלה החלו לקרות.

00:12:07:01 00:12:02:01

בתקופתי לא שמעתי ולא ראיתי
מקרים כאלה בוואזבה.

00:12:15:12 00:12:07:08

גם אם היו אירועים קטנים,
זקני הקהילה היו פותרים זאת.

00:12:21:22 00:12:15:24

נדדת בין מקומות
או שגרת רק במקום הולדתך?

00:12:30:04 00:12:22:02

המקום היחיד שאליו נדדתי
ממקום הולדתי הוא לירושלים.

00:12:40:01 00:12:30:08

החל משנת 75 התחלנו לקדם את עניין
העלייה לירושלים, ובשנת 76 התחלנו

00:12:46:14 00:12:40:10
את מסע העלייה ממש, לפני זה
לא יצאתי ממקום הולדתי.

00:12:48:14 00:12:46:21
באיזה גיל התחתנת?

00:12:51:06 00:12:49:09
התחתנתי בגיל 20.

00:12:52:07 00:12:51:08
בגיל 20?

00:12:52:16 00:12:52:09
כן.

00:12:54:16 00:12:52:22
כמה ילדים יש לך היום?

00:12:56:02 00:12:54:20
היום יש לי ארבעה ילדים.

00:13:03:07 00:12:57:01
יש לי ארבעה ילדים ועכשיו
אני גם סבא לילדה קטנה.

00:13:04:21 00:13:03:19
סבא?

00:13:05:11 00:13:04:23
כן.

00:13:21:05 00:13:06:17
בוא נחזור לתחילת מסע העלייה,
אתה זוכר איך הכל התחיל?

00:13:32:01 00:13:21:12
זה התחיל בכך שתמיד אמרו לנו שאנו
יהודים, בעיקר סבא וסבתא שלי.

00:13:41:02 00:13:32:07
אני זוכר שהיה לי קשה להאמין לסיפור
הזה, כי ידעתי שיהודים הם לבנים,

00:13:46:16 00:13:41:08
ואנחנו שחורים, אני זוכר ששאלתי
את השאלה הזו את סבא ז"ל.

00:13:55:19 00:13:46:24
הוא ענה לי שאנחנו צאצאים של יהודים

ושאם הוא לא יצליח להגיע לארץ,

00:14:00:24 00:13:56:00
שלפחות אנחנו נזכה לכך, הוא היה
כל הזמן מפיח בי תקוות.

00:14:08:19 00:14:01:03
הייתי שואל אותו איך בכלל אפשר
ללכת לירושלים הרחוקה?

00:14:15:23 00:14:09:00
הוא היה אומר לי שהכול כתוב בספרים
ושקיבוץ הגלויות התחיל.

00:14:23:13 00:14:16:08
אם אני לא אצליח לעלות, חשוב שאתה
וילדיך תגיעו, ובאמת מה שאמר התגשם.

00:14:29:18 00:14:25:10
מי התחיל את המסע?
איך התכוננתם אליו?

00:14:38:06 00:14:29:19
המסע של יהודי אתיופיה התחיל עוד
קודם, יהודי אסמרה התחילו את המסע

00:14:42:15 00:14:38:11
הרבה לפנינו, היו יהודים שהיו כבר
בארץ שראו אותה וחזרו בשליחות.

00:14:53:09 00:14:42:17
אבל, העליות הגדולות התחילו
משנת 74 בהיחבא מהרשויות.

00:15:09:14 00:14:53:16
אבא יונה היה אחד המנהיגים שהכירו
את הדרך ושחזר מהארץ והניע את המסע.

00:15:12:07 00:15:09:24
אתה מתכוון ליונה בוגלה?

00:15:14:21 00:15:12:09
כן אני מתכוון ליונה בוגלה.

00:15:18:06 00:15:15:00
איך התחלתם את המסע?
עם מי היית?

00:15:23:15 00:15:18:12
התחלתי את המסע עם כמה גברים

מהכפר, צעירים כמוני.

00:15:29:23 00:15:23:16
עשינו זאת בחשאי, בלי שהסביבה
או המשפחות שמעו על המסע.

00:15:42:00 00:15:30:02
התחלנו במסע והגענו לאיזה כפר
סמוך לגונדר אחרי מספר ימים.

00:15:45:11 00:15:42:04
שמענו שסטודנטים אחרים
עושים את המסע,

00:15:51:18 00:15:45:18
והתלבטנו באיזו דרך
לעשות את המסע לסודן.

00:16:00:22 00:15:52:02
התגוררנו בגונדר והתחלנו לשמוע שיש
משאיות של השלטון שיוצאות מחומרה,

00:16:04:08 00:16:01:05
ומגיעות לכיוון סודן
"בקומבוי".

00:16:06:09 00:16:04:12
מה זה "קומבוי"?

00:16:09:24 00:16:06:11
משאיות גדולות שהעמיסו סחורה.

00:16:22:22 00:16:10:07
כיוון שאז היו בעיות בדרכים השלטון
היה מביא משאיות רבות להעמסת הסחורה

00:16:28:03 00:16:23:03
ובשביל להגיע לחומרה בבטחה,
המשאיות האלה הובילו את הסחורה.

00:16:37:09 00:16:28:08
כששמענו שהמשאיות הללו עומדים לעזוב
הבנו שזו דרך טובה להגיע לחומרה.

00:16:40:02 00:16:37:13
היינו בערך שבעה-שמונה צעירים.

00:16:47:04 00:16:42:04
וכך בעצם נכנסנו לחומרה.

00:16:49:05 00:16:47:13
על גבי המשאיות האלה?

00:16:50:23 00:16:49:07
כן, על המשאיות האלה.

00:16:58:07 00:16:51:07
איך הצלחתם לצאת למסע
מבלי שאיש ידע על ההכנות שלכם?

00:17:11:05 00:16:58:16
אף אחד לא ידע בהתחלה, ישבנו
שבוע ימים בגונדר בלי שידעו.

00:17:14:16 00:17:11:12
אחרי שבוע ימים החלו להגיע שמועות
לכפר על כך שאנחנו בגונדר.

00:17:17:00 00:17:14:20
ההורים גם ידעו שנעשה זאת.
באותו רגע הם חיפשו אותנו

00:17:18:19 00:17:17:04
אבל אנחנו הצלחנו לחמוק מהם
ולהסתתר מפניהם.

00:17:31:22 00:17:18:23
אתה זוכר את השהייה שלך בגונדר
והלבטים כיצד לעשות את הדרך לסודן?

00:17:34:05 00:17:32:04
אני לא זוכר את היום המדויק.

00:17:35:24 00:17:34:10
זה היה בבוקר?

00:17:37:23 00:17:36:02
כן, זה היה בבוקר.

00:17:43:12 00:17:38:02
התאספנו באזור החנייה של המשאיות.

00:17:51:06 00:17:44:01
אני זוכר שזה היה בתקופת "הדרג",
הם שלטו, והם הסבירו לנו את הנוהל.

00:17:58:16 00:17:51:18
הוא אמר שזהו, יצאתם מידי הוריהם,
לא להתלונן שאתם צמאים או רעבים.

00:18:06:02 00:17:59:01
אין לבקש להתפנות בדרך, הוא אמר
שאם נרד מהמשאית נמות ביער.

00:18:08:13 00:18:06:16
מי אמר את זה?

00:18:10:08 00:18:08:15
חיילי "הדרג".

00:18:14:08 00:18:11:04
חיילי הדרג הם אלה שהעלו
אותנו על המשאיות הללו.

00:18:16:15 00:18:14:15
הם הרשו לכם לעלות?

00:18:19:07 00:18:16:20
כן, זו הייתה עבודתם,
הם אלה שטיפלו בנושאים אלה.

00:18:28:10 00:18:19:13
היו שם המון צעירים, כאלף חמש
מאות, מתוכם היינו שבעה יהודים.

00:18:38:02 00:18:28:19
אף אחד לא הכיר אותנו, שאר
הצעירים נלקחו לעבודה בחומרה.

00:18:41:14 00:18:38:07
הם חשבו שהם לוקחים עם אותנו
לעבודה ונסענו אתים מסיבה זו.

00:18:43:02 00:18:42:02
הדרך היא לכיוון גונדר?

00:18:43:24 00:18:43:04
הפוך, מגונדר לחומרה.

00:18:44:23 00:18:44:07
לחומרה?

00:18:45:24 00:18:45:00
כן, לחומרה.

00:18:49:05 00:18:46:12
כמה זמן הייתה הדרך לחומרה?

00:18:53:09 00:18:50:01
הדרך ארכה מעל ארבעה ימים.

00:19:02:19 00:18:53:13
זה בגלל השלטון, שחסם דרכים
בדרך לחומרה ועשה בדיקות קפדניות.

00:19:11:02 00:19:03:04
לא היה קל לעבור אותם, זו גם הייתה
תקופה שבה היו מגייסים בכפייה לצבא.

00:19:20:05 00:19:11:12
היו עוצרים ופותחים את המשאיות.
המרחק לא היה רב, 250 ק"מ.

00:19:26:19 00:19:20:11
למרות המרחק הקצר, הדרך
התארכה כאמור לארבעה ימים.

00:19:29:18 00:19:28:12
לקח ארבעה ימים.

00:19:38:14 00:19:30:11
לא היו פחדים?
אף אחד לא יודע איפה אתם?

00:19:48:15 00:19:38:18
לא היו שום פחדים, גם לא חשבנו.
היינו צעירים לא חששנו שניפגע.

00:19:58:09 00:19:48:18
המחשבות היו איך נגיע לחומרה,
משם לסודן ולאחר מכן לירושלים.

00:20:04:24 00:19:58:13
לא חשבנו שאולי נרעב, ניפצע,
או ניהרג. לא חשבנו על זה.

00:20:08:23 00:20:05:04
גם אם חשבנו על זה,
לא ייחסנו לזה משמעות רבה.

00:20:10:18 00:20:09:04
מה לקחתם איתכם
כשיצאתם מביתכם?

00:20:12:03 00:20:10:24
לא לקחנו דבר.

00:20:14:12 00:20:13:01
לא לקחתם אוכל, מים,
בגדים לדרך?

00:20:20:05 00:20:15:09
מבחינת בגדים, כמו שאת יודעת,
לא היה הרבה לקחת.

00:20:26:11 00:20:20:11
מבחינת צידה לדרך, לא לקחנו
על מנת שלא יחשדו בנו.

00:20:29:08 00:20:26:18
מה שכן לקחנו זה קצת כסף.

00:20:33:18 00:20:29:18
הכסף היה חשוב כי היינו
צריכים להסתדר בדרכים.

00:20:37:07 00:20:33:24
גם בכסף שלקחנו, לא היינו
צריכים להשתמש בו עד חומרה.

00:20:46:18 00:20:37:12
השתמשנו בו רק בהמשך, עד
חומרה נסענו במשאיות, כפי שאמרת.

00:20:51:01 00:20:48:06
זאת אומרת שלא נפרדתם לשלום
מהמשפחות שלכם בבית?

00:20:56:07 00:20:51:03
לא, רק אחרי שהבינו שנעלמנו,
כל המשפחה ידעה על כך שהלכנו.

00:21:03:17 00:20:56:24
אחרי זה כמובן הם חיפשו אותנו,
אבל זה היה מאוחר מדי.

00:21:06:18 00:21:04:14
רק גברים יצאו למסע?

00:21:08:01 00:21:06:20
כן, רק גברים.

00:21:09:14 00:21:08:05
כמה הייתם, שישה או שבעה?

00:21:10:17 00:21:09:16
שבעה, היינו שבעה.

00:21:12:00 00:21:10:21
הייתם חברים?

00:21:14:12 00:21:12:02
כן, היינו בני משפחה אחת.

00:21:27:07 00:21:21:14
הייתם ארבעה ימים בדרכים.
מה אכלתם ומה שתיתם?

00:21:34:24 00:21:27:18
שאלה טובה, אכלנו מהמזון שהיה
מועמס על המשאיות כמו כולם.

00:21:41:08 00:21:35:14
זה לא היה אוכל משובח,
אבל זו הייתה דרך לשרוד.

00:21:48:14 00:21:41:16
זה היה אוכל דל שבו כולם
התחלקו, אכלו במטרה לשרוד.

00:21:57:08 00:21:49:05
כשהייל מהמשאית תידרך אותנו
על הדרך הצפויה, ידענו שלא יהיה קל.

00:22:01:11 00:21:58:01
זו הפעם הראשונה שעזבת את העיר?

00:22:04:11 00:22:01:13
כן, זו הייתה הפעם הראשונה.

00:22:07:03 00:22:05:06
מה היו הרגשות שלך בדרך?

00:22:13:05 00:22:07:07
התחלתי לשאול את עצמי
אם המסע כדאי, אם זה הדבר הנכון.

00:22:19:22 00:22:13:11
חשבתי על כך שגדלתי בזרועות הוריי
וכעת אני בדרכים מסתכן.

00:22:26:19 00:22:20:13
מצד שני, הייתה מטרה נעלה
שהיא להגיע לירושלים.

00:22:35:05 00:22:27:06
אלפי שנים היו כיסופים לראות
את ירושלים, לכן הקושי התגמד.

00:22:46:14 00:22:41:02

מאיפה לקחתם כסף לדרך,
זה היה כסף שלכם או של ההורים?

00:22:53:08 00:22:48:06
כשאמרתי שלקחנו כסף אני מקווה
שאת לא חושבת על אלפי שקלים.

00:22:56:18 00:22:54:06
זה היה גרושים, מעט מאוד כסף.

00:23:02:16 00:22:57:02
כשהיינו צריכים לקנות מצרכים לבית,
היינו נוסעים לעיר לקנות אותם.

00:23:08:12 00:23:03:15
ברחנו עם הכסף שההורים נתנו
לנו למטרת קניות בעיר.

00:23:17:01 00:23:08:22
לקחנו את הכסף הזה
וברחנו איתו.

00:23:29:13 00:23:19:08
מי היה המנהיג בחבורה שלכם
שיצאה למסע, מי הוביל את כולם?

00:23:36:24 00:23:29:21
תראי, אז אף אחד מאיתנו לא הכיר
את הדרך אבל אני הובלתי אותם.

00:23:41:07 00:23:37:13
היו אנשים שהיו צעירים ממני וגדולים
ממני, אבל איש לא הכיר את הדרך.

00:23:49:05 00:23:41:16
המטרה הייתה שיחד, ובעזרת אנשים
שנפגוש, נגיע לסודן במאמץ משותף.

00:23:59:17 00:23:49:18
המחשבה הייתה שאחרי שנגיע לסודן
ניתן יהיה בקלות להגיע לירושלים.

00:24:10:01 00:23:59:22
כולנו חשבנו שנוכל להגיע
בקלות מסודן לירושלים.

00:24:24:11 00:24:13:15
היו ביניכם ויכוחים ומחלוקות
לגבי מה נכון וכדאי לעשות במסע?

00:24:34:02 00:24:24:24
כן, זה טבעי שיהיו מחלוקות,
בעיקר בחומרה לפני הדרך לסודן.

00:24:40:01 00:24:35:09
כמעט התפצלנו לשתי קבוצות
בגלל אי הסכמות בינינו.

00:24:52:13 00:24:41:01
היו כאלה שלא רצו להמשיך לסודן,
היו כאלה שרצו לחזור.

00:25:04:20 00:24:52:21
חלק רצו להמשיך, היו מחלוקות שונות
אבל החלטנו שבשום מחיר לא נתפצל,

00:25:08:09 00:25:05:00
ושנעשה מאמץ להישאר יחד,
כפי שהתחלנו את המסע יחד, כך נישאר.

00:25:12:23 00:25:08:15
הגעתם לחומרה. זו עיר
השוכנת בגבול עם סודן, נכון?

00:25:26:18 00:25:13:03
כן, הגבול עם סודן היה מאוד מיוער,
וחומרה הייתה העיר שגובלת בסודן.

00:25:37:03 00:25:27:00
היינו במרחק של כמה שעות הליכה,
הגבול לא היה כל כך קרוב.

00:25:41:17 00:25:37:10
יותר מכך, היה מאוד קשה להגיע
לסודן עצמה למרות הקרבה לגבול.

00:25:48:05 00:25:42:07
לא הייתה דרך סלולה, הכול מיוער,
לא היו מים ולא מזון, לכן היה קשה.

00:25:50:24 00:25:48:09
לפני שנמשיך הלאה,
איך הייתה העיר חומרה?

00:25:56:05 00:25:51:02
חומרה הייתה עיר יפה מאוד,
מאוד יפה ופורחת.

00:25:57:20 00:25:56:07
היא הייתה עיר מתקדמת?

00:26:03:12 00:25:57:24
חומרה עצמה הייתה עיר מתקדמת,
אבל אנחנו התחבאנו בשדות חקלאיים.

00:26:05:19 00:26:03:15
זו הייתה עיר מאוד יפה
ומתקדמת יחסית.

00:26:12:11 00:26:05:21
לא היו שם יהודים, חוץ ממי שברח
והגיע לחומרה כדי לעבור לסודן.

00:26:14:15 00:26:12:24
כמה זמן נשאתם בחומרה?

00:26:16:12 00:26:15:02
היינו שם חודש.

00:26:17:07 00:26:16:14
חודש?

00:26:17:15 00:26:17:09
כן.

00:26:19:15 00:26:17:19
מה עשיתם שם בזמן הזה?
מה הייתה עבודתכם?

00:26:29:00 00:26:19:21
המשאית של הממשלה לקחה אותנו
יחד עם כולם לעבוד בשדה תירס.

00:26:39:00 00:26:29:03
אחרי שעשינו את עבודתנו, הממשלה
הביאה מכונות להמשך העבודה.

00:26:42:19 00:26:39:02
אנחנו קיבלנו מנוחה אחרי שסיימנו
את חלקנו והמכונות הגיעו.

00:26:56:24 00:26:43:12
ישבנו וחיכינו עד שהתירס יתייבש
כי הם לא הזדקקו לנו בזמן הזה.

00:27:01:23 00:26:57:04
אף אחד לא ידע שאנחנו יהודים
שעובדים ביניהם, לא חשדו בנו.

00:27:14:18 00:27:02:02

חוץ מאיתנו אף אחד לא ידע, ואנחנו המשכנו בתוכניות שלנו להגיע לסודן.

00:27:20:13 00:27:15:06

בתקופה הזו שהייתם שם, ישנתם וגרתם יחד עם כולם?

00:27:29:24 00:27:20:16

כן, היינו יחד איתם, כל מאה איש קיבלו מעין מאהל גדול למגורים.

00:27:36:24 00:27:30:03

לא היו חדרים, הכול היה פתוח שם.

00:27:45:10 00:27:37:13

לכל קבוצה כזו היה אחראי שהסתובב ודאג שלא יחסר אוכל ושתייה.

00:27:55:21 00:27:45:17

אנחנו גם היינו אחראים תחתיו בכל מה שנוגע לעניינים של אוכל ושתייה.

00:28:12:12 00:27:58:09

תספר לי בבקשה אם היה לך מקרה מפחיד או מרגש בחומרה או בדרך לחומרה?

00:28:24:04 00:28:15:10

יש הרבה זיכרונות וחוויות, קשה לבחור במשהו מסוים אבל אנסה.

00:28:35:02 00:28:25:16

כשנסענו על המשאית לחומרה היה איסור חמור לשבת על המעקה של המשאית.

00:28:40:18 00:28:35:08

היינו מחויבים לשבת רק על ריצפת המשאית, מדובר על משאיות פתוחה.

00:28:47:18 00:28:40:22

אני ישבתי על המעקה, וחבר שלי בדיוק משך אותי לרצפה ואמר שאסור לשבת שם.

00:28:56:18 00:28:47:22

בדיוק כשהוא משך אותי לרצפה, המשאית עלתה על תלולית עפר וקפצה.

00:29:03:17 00:28:56:24

אני זוכר את זה בבירור, איך חברי מושך אותי כשהמשאית באוויר.

00:29:07:03 00:29:03:21
אם הייתי נשאר לשבת שם הייתי כנראה
מת, הוא במקרה משך אותי למטה.

00:29:20:11 00:29:07:15
הוא אמר לי לשבת למטה ומשך אותי
לכיוון הרצפה, ולפתע המשאית קפצה.

00:29:32:01 00:29:21:03
מקרה שני שקרה לי בחומרה עצמה, זה
ריב שהיה לי עם אחד העובדים בשדה.

00:29:40:09 00:29:32:05
היה ריב גדול בין קבוצות שונות
וזה נפתר רק בהתערבות הצבא.

00:29:41:15 00:29:40:11
מה הייתה סיבת המריבה?
איך זה התחיל?

00:29:47:24 00:29:41:19
הם היו וותיקים יותר,
ורצו לשלוט בנו.

00:29:54:01 00:29:48:00
את יודעת, בכל מקום עבודה שאליו
מגיעים עובדים חדשים יש חיכוכים.

00:29:59:20 00:29:54:03
אנחנו כמובן לא היינו מוכנים לזה
היו איתי אנשים מלומדים ומשכילים,

00:30:05:24 00:29:59:24
שלא היו מוכנים להיכנע
לתכתיבים שלהם.

00:30:15:23 00:30:06:01
המריבה הייתה בין עובדים וותיקים
ובין עובדים חדשים שערערו את מעמדם.

00:30:20:18 00:30:16:00
אבל כפי שאמרתי לך, הצבא
הגיע והרגיע את המצב.

00:30:24:00 00:30:20:21
אלה שני הדברים שזכורים
לי במיוחד מחומרה ומהדרך לחומרה.

00:30:35:21 00:30:25:12
הייתם חודש ימים בחומרה ועבדתם.

איך לבסוף הגעתם לסודן?

00:30:45:11 00:30:35:24

היינו כבר קרובים לסודן,
לא הייתה דרך וידענו רק

00:30:48:20 00:30:45:18

את הכיוון הכללי לסודן.

00:31:00:03 00:30:49:02

היינו בתוך מחנה צבאי שמור
כל תקופת העבודה.

00:31:09:19 00:31:00:17

אבל היינו יוצאים למשימות
להביא עצים להסקה וכולי,

00:31:14:20 00:31:10:06

מה שהמחנה היה צריך, היינו
יוצאים למשימות האלה בקבוצות.

00:31:21:05 00:31:15:07

באחד הבקרים דאגנו שירשמו את
כל החבורה שלנו למשימה בחוץ.

00:31:39:10 00:31:21:18

הצלחנו לצאת כך, החיילים אפשרו
לנו לצאת כי יצאנו להביא עצים,

00:31:47:21 00:31:39:17

ואז חמקנו והתחלנו ללכת
לכיוון הכללי של סודן.

00:31:54:12 00:31:48:00

הדרך הייתה קשה מאוד והתישה אותנו,
אפשר לומר שהצמא היה בלתי נסבל.

00:31:55:13 00:31:54:17

לא לקחתם איתכם כלום?

00:31:56:14 00:31:55:15

שום דבר, לא לקחנו כלום.

00:32:01:07 00:31:56:18

אם היינו לוקחים איתנו צידה,
הם היו כמובן חושדים.

00:32:10:14 00:32:01:23

לקחנו לנו יום אחד להגיע, הייתה דרך
קשה מאוד, הכול היה מיוער וסבוך.

00:32:20:08 00:32:10:20
כשאמרתי שהגענו לסודן, הכוונה לא
שהגענו למרכז סודן אלא לשדה חקלאי.

00:32:24:04 00:32:20:20
הגענו לשדה חקלאי בתוך סודן,
לסביבה כפרית לא לערים.

00:32:29:19 00:32:24:10
נכנסנו לכפר והייתה לנו בעיית שפה,
לא יכולנו לתקשר עם האנשים שפגשנו.

00:32:33:24 00:32:30:01
הם התחילו לפחד מאיתנו קצת, אבל
סימנו להם עם הידיים שאנחנו צמאים,

00:32:38:00 00:32:35:24
ושאנו מחפשים מים לשתייה.
זה הדבר היחיד שרצינו, מים.

00:32:49:02 00:32:38:17
הם הבינו את המצוקה שלנו ונתנו לנו
מים, שתינו ולקחנו לחברים שלנו.

00:32:58:24 00:32:49:18
רק אני וחבר נוסף הלכנו לחפש
מים, כל השאר נשאר מאחורה.

00:33:03:08 00:32:59:18
שוב הייתה בעיה של שפה
ולא תקשרנו עם המקומיים.

00:33:08:10 00:33:03:20
מצאנו ג'ריקן, ומילאנו בו
מים כדי לקחת לחבר'ה.

00:33:20:15 00:33:08:23
הסודנים פשוט הסתכלו עלינו המומים,
הבינו את הבעיה ולא עשו דבר.

00:33:22:19 00:33:21:02
חזרתם אחורה לחברים?

00:33:24:09 00:33:22:21
כן, חזרנו לחברים.

00:33:30:22 00:33:24:20
הם הלכו אחרינו כדי להבין מה אנחנו
עושים עם המים וכשהגענו לחברינו

00:33:40:01 00:33:31:09
הם כנראה הבינו שזה עבורם
והם התחילו לעזור לנו.

00:33:45:21 00:33:40:12
הם הסבירו לנו שצריך לשתות מעט מים
ולא הרבה, כי לא שתינו הרבה זמן.

00:33:51:19 00:33:46:23
אחרי זמן מה הגיעו חיילים סודנים,
אין לי מושג איך הם ידעו עלינו,

00:33:55:11 00:33:52:05
אז לא היה טלפונים, והם
הופיעו כך פתאום בלי הסבר.

00:34:03:09 00:33:56:11
החיילים לקחו אותנו והחלו לחקור
אותנו ולשאול שאלות.

00:34:09:03 00:34:03:22
שאלות כמו, מאיפה באנו, מי אנחנו?
מה המטרות שלנו ועוד.

00:34:17:03 00:34:09:17
לא גילינו שאנחנו יהודים כמובן,
אמרנו שאנחנו נוצרים כדי שלא ידעו.

00:34:26:16 00:34:17:14
סיפרנו שהממשלה באתיופיה רצתה לגייס
אותנו לצבא ולכן ברחנו לכאן,

00:34:31:21 00:34:27:00
על מנת לעבוד, להרוויח כסף
ולחזור חזרה לאתיופיה.

00:34:37:04 00:34:32:07
ביקשנו מהמתורגמן שיסביר את הסיבה
לחיילים כדי שלא יחשדו.

00:34:40:22 00:34:37:10
הם ריחמו עלינו, הבינו את מצבנו
והחליטו לשחרר אותנו לעבודה.

00:34:52:24 00:34:42:04
כמובן, המטרה האמיתית הייתה להוריד
אותם מעלינו בזמן שנחפש את הדרך,

00:34:58:19 00:34:53:11

ואת האנשים שיובילו
אותנו לירושלים.

00:35:09:00 00:34:59:06
לכן בשלב הראשון נכנסנו לעבודה
בשביל להתבסס במקום ולהכיר אנשים.

00:35:12:16 00:35:09:05
חשוב להבין שזה שהגענו לסודן
לא אומר שהגענו ליעדנו.

00:35:15:03 00:35:12:19
בשביל להגיע למקום ששאר היהודים
נמצאים בו, נדרשה עוד עבודה רבה.

00:35:16:05 00:35:15:07
זה היה רחוק?

00:35:17:05 00:35:16:07
כן, מאוד רחוק.

00:35:24:09 00:35:17:13
היהודים היו בטאוה ואנחנו היינו
בצד השני של העיר, זה די רחוק.

00:35:32:22 00:35:24:16
היינו צריכים קצת כסף, כדי להגיע
לאזור טאוה ולא הייתה ברירה.

00:35:37:18 00:35:33:03
אז ישבנו ביער ועבדנו במשך
חודש ימים והכנו את עצמנו לדרך.

00:35:39:19 00:35:37:22
מה כוונתך שישבתם ביער חודש?

00:35:42:10 00:35:39:22
שם עבדנו, זה היה מקום עבודה,
אבל זה היה באמצע יער.

00:35:44:03 00:35:42:14
מה היה שם, היו שם בתים?

00:35:45:00 00:35:44:05
לא היו בתים.

00:35:49:22 00:35:45:10
היו אוהלים ארעיים כאלה ללינת
העובדים, זה היה שטח חקלאי.

00:36:04:21 00:35:50:06
היינו שם במשך חודש ימים ולאחר מכן,
אני ומספר חברים הלכנו לגדריף לבחון

00:36:12:09 00:36:04:24
את מצב העניינים ולהתרשם,
וגם לראות את האפשרויות שיש בפנינו.

00:36:18:04 00:36:13:00
לאחר מכן, הגענו לטאווה ופגשנו
שם אנשים מהעיר שלנו.

00:36:24:19 00:36:18:08
הם הופתעו לגלות שאנו מגיעים רק
עכשיו, כי יצאנו הרבה לפניהם.

00:36:30:13 00:36:24:24
כי יצאנו מוקדם משמעותית
ולכן הם ממש הופתעו.

00:36:35:23 00:36:30:24
הם שאלו אותנו לפרש העיכוב, הסברנו
להם את הקשיים שנתקלנו בהם בדרך.

00:36:38:06 00:36:36:01
שלא היה לנו קל להגיע
כפי שתכננו שיקרה.

00:36:45:10 00:36:38:10
הסברנו להם על הקשיים של חברינו
שנמצאים בעבודה ביערות סודן.

00:36:54:01 00:36:45:22
והם התלוו אלינו חזרה לחברים
והעמידו מספר אנשים ואמצעים,

00:36:57:00 00:36:54:03
כדי לעזור לנו להביא
את שאר החברים שנשארו בעבודה.

00:36:58:23 00:36:57:12
מי נשאר מאחורה?

00:37:01:03 00:36:58:24
חלק מקבוצת החברים שלנו.

00:37:03:00 00:37:01:07
חלק מהשבעה שיצאו
יחיד איתי למסע.

00:37:05:17 00:37:03:03

רגע, כמה הגיעו לסודן?

00:37:11:12 00:37:05:21

כולם הגיעו לסודן, ורק אחר כך התפצלנו בגלל אילוצי עבודה.

00:37:12:09 00:37:11:21

אוקיי.

00:37:15:03 00:37:12:11

התפצלנו כיוון שלא יכולנו לעבוד

00:37:17:24 00:37:15:12

במקום עבודה אחד.

00:37:21:04 00:37:18:01

היינו חייבים להתפצל.

00:37:27:12 00:37:21:08

אני ועוד חבר נוסף, הגענו לגדריף לאחר שהתפצלנו מהאחרים.

00:37:32:09 00:37:27:16

בגדריף פגשתי את קבוצת היהודים שסיפרתי לך עליהם.

00:37:37:19 00:37:33:01

הם די הופתעו, כמו שאמרתי לך, כי הם יצאו אחרינו והגיעו לפנינו.

00:37:44:17 00:37:38:00

הם כמובן שאלו, ואנחנו סיפרנו על כל מה שעייב אותנו בדרך.

00:37:50:21 00:37:45:01

היה חשוב לנו להסביר את המצב, שהיו חבר'ה שנשארו מאחור.

00:37:58:12 00:37:51:02

הם כמובן קיבלו אותנו יפה והבטיחו לעזור להביא את שאר החבר'ה.

00:38:05:14 00:37:59:03

הגענו לעיר קיימסקל, היו שם יהודים רבים שקיבלו אותנו יפה.

00:38:15:24 00:38:05:23

סיפרנו להם על החברים, והם אמרו לנו להביא אותם גם למחנה והתכוננו

00:38:24:05 00:38:16:06
ללכת להביאם כשחבר נוסף שלנו
שפגשנו שם, הציע ללכת להביאם.

00:38:35:21 00:38:24:11
החלטנו שהוא יעשה את זה, אמרנו
לו איפה הם נמצאים והוא הביא אותם.

00:38:40:16 00:38:36:18
אחרי שהם באו לטאוה שוב
התאחדנו כולנו לקבוצה אחת.

00:38:47:12 00:38:40:23
הארגון שהיה במקום הכיר בנו
והחל לסייע לנו במה שניתן.

00:38:56:08 00:38:47:24
אחרי כמה זמן, חלק הגיעו ארצה,
וחלק אחר חזרו לאתיופיה.

00:38:59:20 00:38:56:24
למה חלק חזרו לאתיופיה?

00:39:09:01 00:38:59:21
הסיבה הייתה שהתחלנו לחשוב
על המשפחות שנשארו באתיופיה.

00:39:14:22 00:39:09:04
היינו נורא מוטרדים מכך
שהמשפחות נשארו שם, לכן חזרנו.

00:39:21:01 00:39:15:00
מה שהכי הטריד אותנו זה להשאיר את
המבוגרים שאינם יכולים לצאת למסע.

00:39:23:24 00:39:21:05
כל המחשבות האלה היו בסודן?

00:39:26:01 00:39:24:02
כן, זה קורה בעודנו שם.

00:39:32:13 00:39:26:04
המחשבות הללו הובילו אותי ואת שני
חברי האחרים לחזור לאתיופיה.

00:39:43:15 00:39:32:16
האחרים אמרו שסבלו עד כה ולא
יחזרו בטרם ידרכו על אדמת אבותיהם.

00:39:46:21 00:39:43:22
והם המשיכו לכיוון ישראל.
אנחנו כאמור החלטנו לחזור.

00:39:51:16 00:39:48:23
באיזו דרך חזרתם חזרה לאתיופיה?

00:39:53:24 00:39:51:18
ברגל, איזו עוד אפשרות הייתה.

00:39:56:10 00:39:54:03
חזרתם את כל מה שהלכתם?

00:40:08:16 00:39:56:18
חלק מהדרך עשינו בנסיעה, עד הגבול
בין המדינות, אבל את כל השאר הלכנו.

00:40:13:07 00:40:09:00
עשינו הכול ברגל, הלכנו ברגל מסודן
עד העיר שלנו, וסבלנו המון.

00:40:16:05 00:40:13:13
כמה הייתם בדרך חזרה?

00:40:17:22 00:40:16:07
היינו שלושה.

00:40:23:12 00:40:18:19
יש לך איזה זיכרון מיוחד מסודן?

00:40:31:22 00:40:24:20
יש לי הרבה זיכרונות מסודן,
רובם שליליים.

00:40:37:00 00:40:32:19
מה שזכור לי במיוחד, זה העוני
הגדול והמחלות שהתפרצו מדי פעם.

00:40:41:19 00:40:37:16
הרבה יהודים מתו שם,
בעיקר בטאוה,

00:40:43:23 00:40:42:16
וגם באמרקובה.

00:40:45:14 00:40:44:01
אתה מתכוון ליהודים שמתו בדרכים?

00:40:46:17 00:40:45:16
כן, אני מתכוון אליהם.

00:40:54:12 00:40:47:16
מה אני אגיד לך, יש לי זיכרונות
רבים מסודן, כולם זיכרונות מרים.

00:40:57:23 00:40:55:03
מסודן חזרת לבית הורייך?

00:41:01:11 00:40:57:24
חזרתי לבית משפחתי באתיופיה.

00:41:09:20 00:41:02:22
גם הדרך חזרה הייתה נוראית, היינו
כל הזמן רעבים וצמאים כל הדרך חזרה.

00:41:16:18 00:41:10:10
עד שהגענו חזרה לוואזבה דרך
גונדר, באותה דרך שהלכנו.

00:41:26:07 00:41:17:07
המשפחות חיכו לנו, הם היו
מאוד מאושרים מחזרתנו.

00:41:33:20 00:41:26:16
הם חיכו למידע, על מה שהצלחנו לבדוק
ועל מה שעבר עלינו במסע הזה.

00:41:38:24 00:41:33:24
הרבה מאוד אנשים הגיעו לביתנו לשמוע
על המסע שלי ועל המידע שיש לי.

00:41:43:01 00:41:39:04
אני כמובן אמרתי לאנשים את מה
שראיתי, וסיפרתי על הדרך והקושי,

00:41:48:04 00:41:43:05
אבל גם הסברתי להם שהדרך לישראל
אפשרית ושיש שם עזרה ופעילות.

00:41:55:16 00:41:48:20
הדגשתי מאוד את הדרך הקשה
שצפויה למי שרוצה לצאת אל המסע.

00:41:59:20 00:41:55:20
בשיחות האלה גיליתי אנשים מאוד
נחושים שרוצים להגיע לישראל.

00:42:06:03 00:42:00:05
הם לא התרשמו במיוחד מהקשיים
שחוויתי, ומהקשיים הצפויים בדרך.

00:42:14:24 00:42:06:20
כשהגעת מציאתי את משפחתי מוכנה
לעלייה, הם מכרו את רכושם,

00:42:24:08 00:42:15:07
והתכוונו לעזוב. הגעתי בשלום רק
חיזקה את רצונם לעזוב והם מאד שמחו.

00:42:28:08 00:42:24:12
כי אני כבר מנוסה ומכיר את הדרך,
זה חיזק אצלם את ההחלטה לעזוב.

00:42:37:13 00:42:28:19
מעט זמן אחרי חזרתי, התחלנו את
המסע הפוך חזרה לעבר סודן וישראל.

00:42:41:05 00:42:38:03
כל המשפחה יצאה למסע הזה?

00:42:44:24 00:42:41:07
הפעם כולנו יצאנו אל המסע, כן.

00:42:56:02 00:42:45:17
כשהגענו לטחולה, התחילו קשיים במסע.
חלק הגענו לגונדר, חלק אחר הגיעו

00:43:05:00 00:42:56:10
למקום שנקרא גנם, אבל דברים
לא הסתדרו ולא המשכנו הלאה.

00:43:20:00 00:43:05:20
היינו מחולקים לשתי קבוצות
ולא יכולנו להמשיך במסע יחד.

00:43:29:23 00:43:20:14
אלה שהגיעו לטחולה הצליחו להגיע
לסודן, אני ומשפחתי נשארנו בגונדר.

00:43:33:00 00:43:30:03
נשאתם בעיר גונדר?

00:43:37:06 00:43:33:02
כן, נשארנו בגונדר זמן מה.

00:43:41:19 00:43:37:16
הסיבה הייתה שלא יכולנו
להמשיך את המסע מעבר לכך.

00:43:42:23 00:43:41:24

למה?

00:43:47:18 00:43:43:14
הייתה מחלוקת בין המנהיגים שהובילו
אותנו, כל אחד מהם חשב דברים אחרים

00:43:56:19 00:43:48:03
ביחס לדרך ובכלל לגבי תוכניות
העלייה, והם הרגו זה את זה,

00:44:02:23 00:43:57:04
ולכן הדרך נחסמה בפנינו
על ידי המקומיים לתקופה מסוימת.

00:44:14:23 00:44:03:07
למעשה, זו הייתה הפרצה היחידה
לסודן, בשאר המקומות היה צבא.

00:44:22:23 00:44:15:10
לכן, האופציות היו להישאר בגונדר
או לחזור חזרה אל וואזבה.

00:44:36:21 00:44:23:04
בחרתי באופציה של לחזור לוואזבה,
לקחתי את הוריי מגנם חזרה לוואזבה.

00:44:44:23 00:44:37:00
ואני החלטתי לצאת שוב למסע הזה,
לבדי הפעם, מבלי לסכנם.

00:44:49:18 00:44:45:21
חזרתי חזרה לגונדר ופגשתי חבר'ה,
אלה חבר'ה שידעו שהייתי בסודן.

00:45:00:02 00:44:51:17
ידעו שעשיתי את המסע לסודן וחזרה,
לא דיברנו על המסע כדי שלא ישמעו,

00:45:07:20 00:45:00:05
ולכן הכל נעשה בסתר כל הזמן.

00:45:11:18 00:45:08:00
אסור לסמוך על איש, אתה אומר?

00:45:15:05 00:45:11:20
בדיוק, אסור לסמוך על איש.

00:45:21:23 00:45:15:08
אני לא חשפתי בפניהם את סיפורי,
הם לא שאלו שאלות.

00:45:28:10 00:45:22:10
עד שאני החלטתי לקבוע איתם
באיזה מקום בחשאי ולדבר איתם.

00:45:34:24 00:45:28:16
רציתי להבין מי הם, האם הם לבד
או שמא יש איתם אחרים.

00:45:38:19 00:45:35:04
רציתי לרכוש את אמונם, ולראות אם הם
דוברי אמת ביחס למה שאני יודע.

00:45:48:20 00:45:39:06
התחבאתי ליד מקום המפגש וראיתי
אם הם מגיעים לבד או עם אחרים.

00:45:54:14 00:45:48:24
וראיתי שהם הגיעו לבד, כך הבנתי
שהם לא משקרים בקשר למי שהם.

00:45:57:16 00:45:54:19
דיברתי איתם והחלטנו לצאת
למסע לעבר סודן יחד.

00:46:14:01 00:46:00:02
זה היה ב-1976 לפי הספירה האתיופית
וזו הפעם השלישית שיצאתי למסע,

00:46:21:06 00:46:14:06
מסע לעבר סודן, כשהפעם אני
מנסה ללכת דרך קווארה.

00:46:23:19 00:46:21:15
זה היה ניסיון לעלות מדרך אחרת,
בתקווה להצליח יותר.

00:46:25:13 00:46:23:23
במסע הראשון הלכתי דרך חומרה,
במסע השני הלכתי דרך מטמה,

00:46:27:13 00:46:25:16
ובמסע השלישי ניסיתי לעבור
דרך קווארה.

00:46:30:06 00:46:27:16
זה היה הניסיון השלישי שלך?

00:46:31:24 00:46:30:08
כן, הניסיון השלישי.

00:46:33:10 00:46:32:16
הניסיון השלישי היה דרך קווארה.

00:46:41:10 00:46:33:24
כשהגענו לקווארה, הגענו לאזור
שארגון היאחבה שלט בו.

00:46:52:21 00:46:41:24
השלטון חקר את מי שהגיע מגונדר, אבל
אנחנו לא חשפנו את זהותנו היהודית.

00:47:04:00 00:46:52:24
בשום פנים אסור לגלות שאתה יהודי,
שמרנו על זהותנו בסתר, שלא ידעו.

00:47:04:20 00:47:04:02
זה מפחיד?

00:47:06:20 00:47:04:22
כן, מפחיד שידעו שאתה יהודי.

00:47:20:16 00:47:07:21
כל מי שהיו בשלטון היו מגונדר
ומהסביבה, לכן ביקשו שאבוא,

00:47:32:18 00:47:21:05
כדי לשאול אותי שאלות, גם לא
הסתרת את המקום שממנו באתי.

00:47:40:22 00:47:33:08
לא הסתרת גם את שמי, מה שהיה
חשוב זה להסתיר שאתה יהודי.

00:47:50:24 00:47:41:01
במקרה אנשי היאחבה הכירו יהודי
שהיה בהיאחבה שגר אצלנו בכפר.

00:48:01:24 00:47:51:16
היאחבה שאלו אותנו אם הוא מכיר
יהודי בשם הזה והזה.

00:48:05:21 00:48:02:17
היאחבה המשיכו לחקור אותי ולשאול,
אני לא שיתפתי פעולה עם החקירה.

00:48:09:05 00:48:06:14
הוא לא הצליח לגלות שאני יהודי,
לא גיליתי לו בשום אופן.

00:48:11:24 00:48:09:13
היאחבה ידעו שהוא עצמו יהודי, נכון?

00:48:14:05 00:48:12:01
כן, לגביו לא היה ספק שהם ידעו.

00:48:24:05 00:48:14:16
הוא לחץ עליי ואמר תחשוב טוב, אני יודע שאתה יהודי אז אל תשקר לי.

00:48:32:16 00:48:24:17
הוא גם ידע שאני יהודי לאחר שהבין מי הוריי, הוא פשוט רצה לשמוע ממני,

00:48:37:07 00:48:32:20
שאני יהודי, אבל הוא ידע.
אני המשכתי לא לשתף פעולה עם זה.

00:48:41:13 00:48:37:12
הוא בסוף אמר לי לחשוב על זה, ושניפגש מחר והלך.

00:48:45:15 00:48:41:21
התחלתי לחשוב למה הוא מתעקש, למה חשוב לו כל כך לגלות את זה,

00:48:56:04 00:48:45:17
על המשמעות של מה שיקרה אם אגלה לו שאני יהודי.

00:49:02:11 00:48:56:08
בבוקר נפגשנו והוא שאל אותי אם יש לי תשובה בשבילו.

00:49:06:19 00:49:02:15
ענית לי שאני יהודי וסיפרתי מי ההורים שלי.

00:49:14:12 00:49:07:08
הוא אמר שהוא ידע מי אני, וידע שאני יהודי ושהכיר את הוריי.

00:49:21:24 00:49:14:15
הוא אפילו סיפר לי שהיה בחתונה של אחותי ושימש מלווה לחתן בחתונתה.

00:49:28:16 00:49:22:02
אני הופתעתי מאוד, מצד שני שמחתי על כך שהוא מכיר אותי.

00:49:39:00 00:49:28:24
הוא אמר לי: אל תדאג, אם אתה רוצה
להגיע לישראל אעזור לך להגיע לחרטום

00:49:43:24 00:49:39:02
אבל הוא הסביר לי גם על הקשיים,
שיש כמה קשיים עם העלייה שלנו.

00:49:52:23 00:49:44:05
הוא סיפר לי ששמע שיהודים שמגיעים
נדרשים לבצע ברית מילה פעם נוספת,

00:49:58:24 00:49:55:01
ושהיהודים שעלו מסרבים לעשות ברית.

00:50:00:00 00:49:59:02
מסרבים?

00:50:04:24 00:50:01:15
כן, קבוצה של אנשים שמסרבים ונמצאים
בירושלים, אז הוא אמר שיש בעיות,

00:50:18:06 00:50:05:04
ושמחכים שהעניין יתברר
כדי לדעת איך לפעול בהמשך.

00:50:21:18 00:50:18:11
זה היה נראה לי מוזר ושאלתי אותו
איך הוא יודע על מה שקורה שם,

00:50:26:02 00:50:21:20
הרי הוא נמצא פה?

00:50:35:22 00:50:26:12
הוא אמר לי שהוא מאזין לתוכנית רדיו
אתיופית שמשודרת מגרמניה,

00:50:39:07 00:50:36:00
ושמע את הסיפור בתחנת הרדיו הזו,
הוא השמיע לי את התוכנית.

00:51:00:21 00:50:39:09
ובאמת שמעתי שהוא דובר אמת ושיש
בעיות בסוגיה הזו של ברית המילה.

00:51:10:06 00:51:00:24
הוא אמר לי שאם ארצה לעלות למרות
המצב, הוא יעזור לעלות ארצה.

00:51:19:13 00:51:10:17

אבל הדגיש בפני שהוא רוצה שאעבוד
אתו לעזור ליהודים אחרים לעלות.

00:51:29:01 00:51:20:04

אמרתי לו שאחשוב על זה, אך
הדגשתי בפניו שאם אחליט לעזור,

00:51:32:02 00:51:29:08

צריך להציב אותי במקום אחר,
אני לא רוצה לחזור לכפר.

00:51:36:23 00:51:32:04

הוא הסכים להציב אותי היכן שארצה,
אם אחליט להצטרף לארגון שלהם.

00:51:43:13 00:51:37:13

אני הסכמתי להצטרף, והוא דאג
שאקלט בתוך הארגון.

00:51:45:02 00:51:43:21

אתה מתכוון ליאחבה?

00:51:46:14 00:51:45:04

כן, אני מתכוון ליאחבה.

00:51:48:21 00:51:46:17

זה הארגון שפעל באזורים האלה?

00:51:50:14 00:51:48:23

כן, זה הארגון שפעל שם.

00:51:54:23 00:51:50:15

זה הארגון שפעל בקווארה להעברת
יהודים לסודן באותם ימים.

00:52:04:00 00:51:55:01

כפי שאמרתי לך, הוא הכניס אותי
לפעילות בתוך הארגון והתחלתי לעזור.

00:52:13:02 00:52:04:04

לא הייתי שלם עם ההחלטה להישאר
בארגון אבל החלטתי לעזור זמן מה.

00:52:21:01 00:52:13:11

הסיבה הייתה שכל חיי התגעגעתי
לישראל וכעת אני בתוך הארגון,

00:52:23:16 00:52:21:13

ולא יכול לעלות לישראל.

00:52:31:19 00:52:24:10
אבל המשכתי להישאר בארגון
וחזרתי שוב לאתיופיה.

00:52:35:01 00:52:32:20
אבל בפעם הזאת חזרת מטעם
ארגון היאחבה, נכון?

00:52:38:06 00:52:35:07
כן, חזרתי מטעם יאחבה.

00:52:43:00 00:52:38:08
מה ייחד את הארגון? היית חמוש?
לבשת מדים מיוחדים כשחזרת?

00:52:49:19 00:52:43:05
כן, הייתי חמוש ולבוש במדי הארגון,
השתתפי בפעילויות ובאימונים שלהם.

00:52:56:24 00:52:50:01
אבל החלום שלי כפי שאמרתי לך הוא
לעלות ארצה וזה משהו מכונן אצלי,

00:53:01:01 00:52:57:05
גם כשאני פועל בארגון
ומסייע ליהודים.

00:53:07:18 00:53:01:05
אבל המשכתי לסייע וכפי שאמרתי לך
חזרתי לאתיופיה לסייע מטעם הארגון.

00:53:10:23 00:53:09:00
לאיזה מקום באתיופיה חזרת?

00:53:12:21 00:53:10:24
חזרתי לגונדר, כן, לגונדר.

00:53:16:24 00:53:13:21
עדיין מטעם הארגון, נכון?

00:53:19:03 00:53:17:02
כן, מטעם הארגון.

00:53:34:15 00:53:19:07
חזרתי לאתיופיה, זו הייתה החלטה שלי
לחזור לשם ולסייע בדרך שלי.

00:53:43:18 00:53:36:04
הארגון לא כל כך קיבל את הדרך
שבה אני רציתי לפעול.

00:53:48:02 00:53:43:24
קיבלתי החלטה וחזרתי לשם
מטעם הארגון, אבל בתנאים שלי.

00:54:07:07 00:53:48:24
חזרתי לגונדר, גם לפני זה סייעתי
בעיקר לסטודנטים להגיע לטחולה.

00:54:15:12 00:54:07:17
זה לא דבר חדש, והפעם חזרתי
לשם לראות איך אוכל לסייע.

00:54:29:11 00:54:15:15
במקביל אל"י פעל שם שלטון הדרג
והם האשימו אותי שאני מבר"ח יהודים.

00:54:31:06 00:54:29:18
מה אמרת?

00:54:34:23 00:54:31:08
האשימו אותי בהברחה.

00:54:40:10 00:54:36:02
לאן הברחת את הסטודנטים?
והאם היו סטודנטים נוספים?

00:54:49:22 00:54:41:13
כן, היו סטודנטים שהעברנו אותם
לסודן והם נקלטו שם על ידי הארגון.

00:55:00:22 00:54:50:15
כפי שאמרת, לבסוף השלטון האתיופי
תפס אותי והאשים אותי בהברחת יהודים

00:55:02:19 00:55:01:05
הם הכניסו אותך לכלא?

00:55:02:24 00:55:02:21
כן.

00:55:11:05 00:55:03:02
לפני זה, קצת על יאחבה, כמה
אנשים היו בארגון? איפה פעלתם?

00:55:18:18 00:55:11:12
ותספר לי קצת גם על המלחמות
שבהן השתתפת בהיותך שם?

00:55:28:18 00:55:19:13

לא היו הרבה מלחמות לארגון,
הארגון היה קטן יחסית.

00:55:36:24 00:55:29:03
בהתחלה הוא פעל באזור קווארה והתבסס
לאחר שהאנשים הגיעו מארמז'הו,

00:55:43:15 00:55:37:04
ולפי מיטב זיכרוני עיקר
הפעילות הייתה בקווארה.

00:55:47:12 00:55:44:04
לא היו מלחמות רבות נגד
הארגון באותם ימים, לפי דעתי.

00:55:52:13 00:55:47:23
אבל הארגון היה תמיד ערוך ומוכן
למלחמות שלו ולא חסרו לו אויבים.

00:56:01:14 00:55:52:17
המלחמות שאני זוכר היו נגד הדרג,
האידי וגם נגד סודן.

00:56:09:07 00:56:02:06
ליחאבה היו מספר אויבים שנלחמו
בו ולא היו מרוצים מפעילותו.

00:56:18:24 00:56:09:24
גם השלטון האתיופי נלחם בו, הארגון
היה במלחמה תמידית, בעיקר בדרכים.

00:56:24:07 00:56:19:22
הארגון תמיד נע ממקום למקום
ולא היה לנו מקום מושב קבוע.

00:56:26:04 00:56:24:12
הייתם תמיד בתנועה?

00:56:27:10 00:56:26:06
כן, ככה פעלנו.

00:56:35:01 00:56:28:02
את מי האזרחים קיבלו יותר? אתכם, את
הדרג, ארגונים אחרים? ממי הם פחדו?

00:56:39:09 00:56:35:07
האזרחים היו כמו "דף לבן", דף לבן
לא משנה לו העט שאתה כותב עליו,

00:56:43:16 00:56:39:16

הוא סופג הכול, לא משנה לו צבע העט
שאתה כותב עליו, כך היו האזרחים.

00:56:49:24 00:56:43:24
הם קיבלו את מי ששלט,
לא אכפת להם בכלל מי הארגון.

00:56:55:08 00:56:50:15
לאזרחים לא היה צבא והם לא נלחמו,
לכן כל מי שהגיע שלט עליהם.

00:57:05:18 00:56:55:21
כל ארגון שרצה להגיע לאיזשהו מקום
היה משתלט על האזרחים,

00:57:14:24 00:57:07:02
ומחיל את המשטר שלו, לא הייתה
התנגדות של האזרחים.

00:57:21:10 00:57:15:05
האזרחים היו חיים בדיכוי תמידי,
בהיעדר ברירה אחרת.

00:57:32:07 00:57:21:18
מה היה השוני בין הארגונים מבחינה
אידאולוגית, למשל בין יאחבה לדרג?

00:57:48:19 00:57:32:16
ההבדל בגדול היה שהדרג היו
נגד האזרחים ונגד השכלה.

00:57:56:22 00:57:50:03
הם פגעו בסטודנטים ורדפו אותם
הכל זמן, היו אלימים כלפיהם.

00:58:02:09 00:57:57:07
לעומת זאת, יאחבה היו יותר מתונים,
בעד האזרחים והסטודנטים.

00:58:09:17 00:58:03:01
הייתה להם אידאולוגיה דומה לזה של
השלטון הקודם, האמינו באותם דברים.

00:58:14:23 00:58:09:20
הייתה שנאה גדולה לדרג ומטרתם
הייתה הפלת השלטון והחלפתו.

00:58:24:14 00:58:15:17
לכן בציבור הרחב הייתה שנאה
כלפיהם וכלפי מעשיהם.

00:58:34:23 00:58:25:05
אפשר לומר שלשני הארגונים לא היה
ממש אכפת מהאזרחים, רק ממטרותיהם.

00:58:50:22 00:58:39:01
מה נדרש בשביל להיות חלק מיאחבה,
היה צריך לקבל את האידיאולוגיה שלהם?

00:58:58:09 00:58:51:07
הם חיפשו אנשים שירתמו
למטרות ולמאבקים שלהם.

00:59:07:24 00:58:58:14
ברגע שאדם מסוים התאים להם מהבחינות
האלה, הם היו מצרפים אותו ללא קושי.

00:59:12:24 00:59:08:09
מתקבלים לארגון ולומדים זמן מה,
בודקים את האמינות של האדם,

00:59:19:01 00:59:13:06
שחלילה לא יבגוד בארגון, ובוחנים
התאמה כללית של אישיות האדם.

00:59:24:13 00:59:19:16
היה חשוב להם שנראה
בארגון משפחה של ממש.

00:59:34:01 00:59:24:18
בשביל לפתח את הרגשות האלה כלפי
הארגון, יש הכשרה ולמידה רבה.

00:59:44:05 00:59:34:18
ומבחינת הדרג, הוא הארגון השולט,
והוא הרבה להשמיץ ארגונים אחרים

00:59:53:07 00:59:44:09
ואת פעולותיהם במשך השנים כדי
להיות שלטון לגיטימי בעיני העם.

00:59:57:24 00:59:53:17
ככה הדרג פעל וקידם את עצמו.

01:00:00:18 00:59:58:01
באיזה שיטות הדרג השתמשו
בעבודת התעמולה שלהם?

01:00:10:12 01:00:00:21
היו להם שתי שיטות, האחת לנצח

בבחירות האזוריות בכל מחיר.

01:00:17:00 01:00:10:23

שיטה שנייה, הם נהגו להפגין
נוכחות בכל מיני אירועים,

01:00:23:09 01:00:17:01

במטרה למשוך צעירים שיצטרפו לארגון
שלהם, איפה שהיו צעירים.

01:00:38:24 01:00:24:06

שיטה נוספת הייתה שהם היו מסתובבים
בשכונות ומשמיעים מוזיקה,

01:00:48:23 01:00:39:02

שוב כדי למצוא חן בעיני הצעירים
ולשכנעם להצטרף לשלטון.

01:00:53:22 01:00:49:16

אלה היו עיקר פעולות התעמולה היו,
אלה שיטות שאני הכרתי שהיו אז.

01:01:00:12 01:00:54:08

זכור לך מקרה שבו הדרג לקח
צעירים בכוח לשורותיו?

01:01:02:09 01:01:00:17

כן, אני זוכר מקרים כאלה.

01:01:04:20 01:01:03:01

אלה היו חבריך מהכפר?

01:01:11:03 01:01:05:02

הם היו צעירים מהכפר אבל לא בני
גילי, בני גילי היו קטנים בזמנו.

01:01:16:04 01:01:11:08

הרבה מאוד צעירים נלקחו, יש כאלה
שחזרו ויש כאלה שלא חזרו מעולם.

01:01:20:15 01:01:16:07

יש רבים שמתו, ויש אחרים שנעלמו
ולא יודעים עליהם דבר עד היום.

01:01:22:19 01:01:20:20

היו רבים שנלקחו במשך השנים.

01:01:29:05 01:01:22:22

הם פעלו בדרכים רבות, הם לקחו
אותם בכוח ולעתים הם משכו אותם

01:01:33:11 01:01:29:10
בתעמולות שלהם שיצטרפו,
הרבה צעירים נלקחו ולא חזרו.

01:01:37:17 01:01:33:18
הם הכניסו בהם מוטיבציה
ומורל שיצטרפו.

01:01:47:05 01:01:37:24
והיו כאלה שנלקחו כיוון
שניצחו בבחירות האזוריות.

01:01:49:08 01:01:47:08
מה זאת אומרת נלקחו בבחירות?

01:01:55:14 01:01:49:10
ארגון שהיה מנצח בבחירות, זכה
לגייס חיילים באזורים שבהם ניצח.

01:02:05:18 01:01:55:17
היו לוקחים את החקלאים, לרוב
מי שאין לו משפחה היה נלקח.

01:02:09:06 01:02:05:22
הם היו מסתובבים ולוקחים מי שמצאו.

01:02:11:16 01:02:09:17
ומי שהצליח להימלט היה
נשאר עם מי שלא נלקח.

01:02:21:00 01:02:12:10
אני הייתי קטן בזמנו ולא נלקחתי,
אבל כל מי הגדולים ממני נלקחו.

01:02:25:00 01:02:21:03
היינו רואים את כל ההתרחשות
סביב ועדים למקרים קשים.

01:02:33:02 01:02:25:23
היית עד לכך שהארגונים האלה הרגו
אנשים? או שמעת על הרג של אנשים?

01:02:47:03 01:02:33:07
כפי שאמרתי לך הייתי קטן אז
אבל שמעתי שהדרג פגע בילדים.

01:02:55:24 01:02:47:18
ילדים שהיו בבתי ספר,
בניסיון לגייסם לשורותיו.

01:03:12:06 01:02:57:20
אבל כל האלימות הזאת קרתה באריתריאה
כך שזה קרה רחוק מאיתנו בסך הכל.

01:03:22:22 01:03:12:24
באיזה גיל היו מגייסים לארגונים
האלה, אם זה לדרג ואם זה ליחידה?

01:03:27:11 01:03:23:01
אם אני לא טועה בגיל 18-19.

01:03:38:12 01:03:27:23
היו חוקי גיוס כלשהם, כמו לא לגייס
ילד יחיד להוריו או כדומה?

01:03:43:01 01:03:38:18
אין דבר כזה, הם היו לוקחים
כל מי שנקרה בדרכם.

01:03:48:19 01:03:43:04
הם היו אומרים מי ילחם עבור הארץ
הזו, ולכן כולם מתגייסים להגן עליה.

01:03:52:06 01:03:50:02
היו מגייסים נשים?

01:03:55:08 01:03:52:08
כן היו מגייסים גם אותן.

01:03:57:20 01:03:56:00
גיוס מרצון או חובה?

01:04:01:01 01:03:57:22
נשים לפי דעתי גייסו רק אם הן רצו.

01:04:02:04 01:04:01:05
לא הכריחו?

01:04:05:09 01:04:02:06
לא הכריחו אותן להתגייס, רק מרצון.

01:04:07:22 01:04:05:12
היו נשים בארגון שלכם, יחידה?

01:04:09:00 01:04:07:24
כן, היו נשים.

01:04:11:08 01:04:09:05
איזה תפקידים היו להן בארגון?

01:04:14:06 01:04:11:10
הם היו שוות אלינו,
הן היו חמושות כמונו.

01:04:16:13 01:04:14:09
הן היו אפילו יותר
זריזות ומוכשרות מאיתנו.

01:04:17:07 01:04:16:16
באמת?

01:04:17:18 01:04:17:09
כן.

01:04:20:12 01:04:17:21
אז אתה אומר שהן נלחמו
בשדה קרב חמושות?

01:04:24:24 01:04:21:10
כן, הן מילאו כל משימה יחד
איתנו ובשוויון מלא.

01:04:29:23 01:04:25:12
אני זוכר שביאחבה הן היו
אפילו טובות מאיתנו הגברים.

01:04:36:24 01:04:30:01
הן היו אמינות, נחושות בעבודתן
ומאוד חרוצות בכל מה שהן עשו.

01:04:40:07 01:04:37:06
אלה היו נערות, נכון?
לא נשים נשואות?

01:04:43:06 01:04:40:09
נכון, הן היו נערות לפני נישואין.

01:04:48:08 01:04:43:17
מה גם שביאחבה העדיפו
צעירים בשורותיהם.

01:04:50:13 01:04:48:18
מה זה אומר צעיר, איזה גיל זה?

01:04:52:05 01:04:50:15
מעל גיל 15 זה היה טוב להם.

01:04:53:17 01:04:52:12
בנים ובנות מעל גיל 15?

01:04:54:23 01:04:53:19
כן, ללא יוצא מן הכלל.

01:04:56:16 01:04:55:03
הם היו אומרים שיגדלו בצבא.

01:05:18:24 01:05:01:18
פחדת בשנים שבהן היית בארגון?

01:05:26:06 01:05:19:02
כן, כל הזמן היינו מוקפים אויבים,
לא משנה לאן הלכנו, אז כן.

01:05:37:15 01:05:26:21
היינו צריכים להיזהר, לא לסמוך
על אף אחד ולהיות דרוכים.

01:05:56:12 01:05:37:21
כל הזמן אתה במצב של
להרוג קודם או שיהרגו אותך.

01:06:06:19 01:05:56:24
אין רגע של מנוחה ותמיד
היינו עסוקים בהישרדות.

01:06:16:17 01:06:07:11
תספר לי על מקרה אחד מיוחד,
טוב או רע, שהיה בשדה הקרב?

01:06:24:04 01:06:17:10
תראי, זה בעיקר עצוב. אתיפיה לא
הייתה נלחמת מול אויבים מבחוץ.

01:06:30:20 01:06:24:11
כל המלחמות שלה היו פנימיות ביו
ארגונים שונים שכולם בתוך המדינה,

01:06:34:03 01:06:31:12
מעין מלחמת אזרחים לכן
זה בעיקר היה עצוב מאוד.

01:06:40:10 01:06:34:06
אלה היו מלחמות שהכרת את מי
שנמצא בצד השני, לכן זה עצוב.

01:06:47:08 01:06:41:13
יש משהו ספציפי שאתה זוכר?

01:06:55:24 01:06:47:13

היו הרבה מלחמות עצובות, גם עם
הדרג, וגם עם האידי וגם עם סודן.

01:07:04:04 01:06:56:05
כל המלחמות היו עצובות ונוראיות,
לא היה בזה שום דבר טוב.

01:07:14:04 01:07:04:14
מה שקשה זה בעיקר לראות גופות,
להפוך אותם ולהבין שהרגת אתיפי,

01:07:26:24 01:07:14:05
ושהרגת עוד בן אדם, אלה דברים
קשים, כי לא נלחמנו נגד צבא זר.

01:07:29:04 01:07:27:05
הרגת אנשים?

01:07:32:02 01:07:29:06
בואי נדלג על זה.

01:07:39:04 01:07:34:12
תספר לי על רגע קשה
במיוחד שהיה לך בשדה הקרב?

01:07:50:00 01:07:39:17
כפי שאמרתי לך, אנחנו במלחמה
וכל מה שרואים לא קל ודי קשה.

01:07:54:19 01:07:50:05
בוודאי שהיו רגעים קשים מאוד
ומזעזעים מאוד שחוויתי.

01:08:11:02 01:07:54:22
למשל המלחמה שהייתה עם האידי הייתה
קשה מאוד וצרובה אצלי בזיכרון.

01:08:13:17 01:08:11:21
זה אצלי בראש, וזהו.

01:08:40:01 01:08:23:01
אנשים שהיו משמאלי ומימיני נהרגו
ורק בזכות אלוהי ישראל ניצלתי.

01:08:45:11 01:08:41:01
היו מקרים רבים וקשים
בשנים שהייתי בארגון.

01:08:59:03 01:08:49:07
גם צעירים וגם צעירות התגייסו?

איך הם התמודדו עם הרעב ובכלל?

01:09:07:13 01:08:59:11
לא היה אכפת לאף אחד, לא מדובר
במדינות מפותחות שעוזרים לחיילים.

01:09:15:03 01:09:08:14
מי שלא שרד את הרעב מת, וגם כשמתו
המדינה לא סייעה, למעט מקרים בודדים

01:09:23:24 01:09:15:09
אף אחד לא היה עוזר למשפחות, המדינה
הייתה עוזרת בכוח אדם אם היה מדובר

01:09:35:09 01:09:24:03
במשפחה של חקלאים שאיבדה מישהו
במלחמה, חוץ מזה לא הייתה עזרה.

01:09:40:04 01:09:37:02
איפה אשתך ומשפחתך
היו בכל הזמן הזה?

01:09:41:06 01:09:40:10
היו באזור גונדר.

01:09:42:04 01:09:41:08
כן, היו בגונדר.

01:09:48:11 01:09:44:12
היית רואה אותם בתקופה הזו?
- לא, בשום מקרה לא.

01:09:50:15 01:09:49:02
לא ראית בכלל?

01:09:54:13 01:09:50:17
לא, ממש לא, אם הלכת אין דרך חזרה.

01:09:56:18 01:09:54:20
לא ידעו איפה אתה?

01:09:59:23 01:09:56:20
לא, לא ידעו אם אני חי או מת.

01:10:02:23 01:10:00:09
כמה זמן הייתם מופרדים כך?

01:10:04:00 01:10:03:00
שלוש שנים.

01:10:07:01 01:10:04:05
שלוש שנים שלמות
הם לא ידעו עליך דבר?

01:10:09:22 01:10:07:05
כן, לא שמעו שום דבר
במשך שלוש שנים שלמות.

01:10:11:24 01:10:10:02
לא היו מכתבים, ולא טלפונים
לא היה שום דבר.

01:10:32:22 01:10:17:01
בעצם כל זה קרה, כפי שאמרתי לך,
אחרי שחזרתי לאתיופיה עם יאחבה.

01:10:44:24 01:10:33:20
כשחזרתי הואשמתי בהברחת יהודים
ונתפסתי על ידי השלטונות.

01:10:49:21 01:10:45:04
מה הוביל לתפיסתך?
מי גילה להם על פעילותך?

01:10:58:18 01:10:50:02
שאלה טובה, נתפסתי כשחזרתי
מוזאבה, מקום הולדתי.

01:11:02:18 01:10:58:23
כשנכנסתי חזרה מסודן למוזאבה,
באתי דרך חומרה בפעם הזאת.

01:11:16:18 01:11:03:14
בחומרה כמובן לא ידעו שאני יהודי,
עוד לא הייתי ביחאבה.

01:11:22:14 01:11:17:00
סיפרתי להם שבאתי דרך סודן
ולא עשו לי בעיות בכלל.

01:11:31:12 01:11:23:11
כשהייתי בחומרה קיבלתי מכתב
שקראתי והוא לא נראה לי טוב.

01:11:38:17 01:11:32:01
לכן הלכתי ישירות למוזאבה
בלי לעבור במחוז ובכפרים.

01:11:41:12 01:11:38:23
ממי היה המכתב?

01:11:43:24 01:11:41:14
זה היה מהדרג.

01:11:48:07 01:11:44:11
סיפרתי להם שבאתי מסודן
ושאני מבקש לחזור לביתי.

01:11:51:17 01:11:48:13
הם שלחו לי את המכתב המאפשר לי
לחזור לכפר שלי והתחלתי ללכת.

01:11:57:16 01:11:51:22
בדרך, הייתי צריך להחתיים
את המכתב בגונדר, זה היה הנוהל.

01:12:04:01 01:11:59:09
הלכתי לווזאבה מבלי להחתיים
את המכתב שלי בגונדר.

01:12:11:21 01:12:04:07
אחרי כמה שבועות הלכתי לגונדר
ושם נעצרתי.

01:12:17:09 01:12:12:19
נתפסתי שם, בעודי הולך
עם אשתי, ללא הסבר.

01:12:25:00 01:12:17:24
כששאלתי אותם למה הם עוצרים אותי,
הם אמרו שאני חשוד בהברחת יהודים.

01:12:29:01 01:12:25:06
הם אמרו שחיפשו אותי זמן רב
ושעליי להתלוות אליהם למעצר.

01:12:33:06 01:12:29:04
השארתי את אשתי עם הדברים שלי,
ונלקחתי על ידם למעצר.

01:12:37:00 01:12:33:08
ביקשתי ממנה למסור למשפחה
שנעצרתי כדי שיסייעו לי.

01:12:39:22 01:12:38:02
הם עצרו אתכם בדרך?

01:12:42:04 01:12:39:24
כן, ממש בכניסה לגונדר.

01:12:47:14 01:12:42:08
הם תפסו אותי ממש במעבר
מהכפר לגונדר.

01:12:59:16 01:12:48:04
לאחר מכן, נכלאתי.
משפחתי שמעה על הכליאה שלי.

01:13:22:24 01:13:00:08
אשתי סיפרה לאחיות שלי שגרו בגונדר,
אני השלמתי עם המעצר,

01:13:28:20 01:13:23:18
וחייתי לעזרתם של משפחתי
וקיוויתי שיצליחו לשחרר אותי.

01:13:36:04 01:13:29:14
למזלי נלקחתי בחג, ואמרו שישחררו
אותי למהלך החג אם יהיה ערב מתאים,

01:13:44:12 01:13:36:11
ושחררתי כבר למחרת כדי
שאוכל לחגוג את החג.

01:13:54:20 01:13:45:13
הם שחררו אותי בתנאי שאתייבב
אחרי החג להמשך חקירה ובירור.

01:14:02:22 01:13:55:11
הערב הציל אותי לזמן קצר, ואחרי החג
נקראתי על ידו להתייבב לחקירה.

01:14:12:00 01:14:03:09
אחרי זה העניינים הסתבכו יותר,
כי האשימו אותי בהברחת יהודים.

01:14:17:01 01:14:12:03
מה זה אומר?
- שסייעתי ליהודים להגיע לסודן.

01:14:26:14 01:14:17:06
תראי, יהודים לא הגיעו בקלות לסודן,
היו הרבה תהליכים לפני כן.

01:14:37:17 01:14:27:00
הם למדו, והם היו צריכים מורה דרך,
אנחנו מילאנו את התפקיד הזה עבורם.

01:14:42:11 01:14:38:00
השאלה איך הם גילו מה עשית?

01:14:45:22 01:14:42:13
הם גילו בגלל המכתב.

01:14:48:20 01:14:46:01
הם רק חשדו, לא ידעו באמת?

01:14:53:03 01:14:49:01
הם ידעו משהו אבל לא ידעתי מה,
בסך הכול ההתנהגות שלי חריגה,

01:15:00:04 01:14:53:08
הרביתי בנסיעות לסודן וחזרה,
עוררתי את חשדם.

01:15:07:03 01:15:00:13
והחייל דרש דווקא ממני להציג תעודת
זהות, למרות שהיו איתי אנשים רבים.

01:15:10:05 01:15:07:07
בזמנו לא הייתה לי תעודת זהות,
ולכן עצרו אותי לבירור.

01:15:15:21 01:15:10:24
הם האשימו אותי בהברחה והתחילו
להקשות עליי מאוד בחקירה.

01:15:20:03 01:15:16:05
כפי שאמרתי לך, הם שחררו
את אשתי ועצרו אותי לבירור.

01:15:25:16 01:15:21:24
עד ששחררתי בערבות.

01:15:28:04 01:15:26:09
הערב נדרש לשלם כסף,
או להפקיד כסף עבור שחרורך?

01:15:36:01 01:15:28:17
לא, רק אמרו לו שהוא אחראי להביא
אותי להמשך חקירה ככל שיידרש.

01:15:37:24 01:15:36:12
מי ערב לך?

01:15:41:12 01:15:38:03
בעלה של אחותי, זכרו לברכה,
הוא ערב לי והוציא אותי משם.

01:15:51:01 01:15:41:18

אחרי שהמשטרה עשתה את הבדיקות שלה הם קראו לי להמשך חקירה והתייצבתי.

01:15:57:14 01:15:51:24
כמה זמן ישבת בכלא
עד ששחררת בערבות?

01:16:04:01 01:15:58:14
עד ששחררתי בערבות ישבתי יומיים,
אבל לאחר מכן קראו לי לחזור לכלא.

01:16:12:20 01:16:04:13
הערב שחרר אותי די מהר ובתנאי
שיביא אותי לשם בכל שעה שאדרש.

01:16:16:03 01:16:13:02
איך העברת את היוםיים הללו,
ובכלל איך זה להיות בכלא?

01:16:18:24 01:16:16:13
מה אפשר להגיד על כלא,
זה היה סבל נוראי.

01:16:26:04 01:16:20:00
היה סבל, אין שירותים ואין כלום,
זה מצמרר לחשוב על זה.

01:16:31:02 01:16:26:17
איזה סוג אנשים היו בכלא?

01:16:32:20 01:16:31:09
בעיקר אזרחי אתיופיה.

01:16:35:16 01:16:33:05
הם היו פושעים?

01:16:41:16 01:16:35:20
כן, אנשים שהואשמו ברצח, בגנבה,
פושעים מכל הסוגים והמינים.

01:16:47:01 01:16:42:03
היו גם יהודים אחרים שהואשמו
בהברחת יהודים וישבו בכלא.

01:16:50:17 01:16:47:17
יהודים שנתפסו בדרך לסודן, אותם
מאשימים לרוב בהברחת יהודים.

01:16:52:16 01:16:51:07
היו עוד יהודים?

01:16:55:12 01:16:52:18
כן, היו שישבו בגין ההאשמות הללו.

01:17:03:24 01:16:55:23
הם המשיכו להקשות עליי ולהוציא ממני מידע, אני הכחשתי בכל תוקף.

01:17:10:23 01:17:04:08
אמרתי שאני לא יודע דבר על יהודים, ושלא עזרתי לשום סטודנט,

01:17:17:00 01:17:12:03
ובטח שלא הברחתי אף אחד ולא עזרתי להבריח אף אחד.

01:17:24:10 01:17:17:20
המשכתי לא לספר כלום, הם הפעילו עלי כל מיני מניפולציות, אבל לא נכנעתי.

01:17:27:12 01:17:24:19
פשוט סירבתי לשתף פעולה.

01:17:36:01 01:17:28:02
אם הייתי מספר דברים שידעתי, ספק אם הייתי בין החיים היום.

01:17:41:17 01:17:36:15
באיזה אופן הם חקרו אותך?

01:17:50:23 01:17:41:21
יש הרבה סוגים של חקירות, בהתחלה ניסו להפליל אותי באמצעות מדובב.

01:17:56:20 01:17:51:14
לאחר מכן השתמשו באמצעים אלימים, הפעילו אלימות.

01:18:04:01 01:17:57:05
הם היכו אותי, במצב כזה אין מה לעשות, אתה חסר אונים.

01:18:08:19 01:18:04:09
בסיטואציה כזאת, לרוב אומרים מה שהם רוצים לשמוע,

01:18:21:09 01:18:09:14
גם אם זה לא נכון, אחרת אפשר להיפגע קשה ואפילו למות.

01:18:30:13 01:18:21:17
מי שלא עמד בעינויים היה מספר,
כי כבר לא ניתן לשאת את הסבל.

01:18:35:04 01:18:31:19
אני בשום אופן לא הודיתי בכלום,
לא שיתפתי אתם פעולה.

01:18:37:15 01:18:36:12
הם היכו אותך?

01:18:39:04 01:18:37:17
כן, הם היכו אותי.

01:18:41:05 01:18:39:06
ולא סיפרת כלום?

01:18:43:02 01:18:41:07
לא, לא סיפרתי.

01:18:53:13 01:18:43:18
הם הפעילו אלימות מכל הסוגים, הם
היו מכניסים אותי לחדר צדדי ומכים.

01:18:56:21 01:18:53:23
אני לא הגעתי לאלימות קיצונית ממש,
ולא יודע איך הייתי מגיב

01:19:00:23 01:18:57:00
אם הייתה מופעלת כלפי אלימות
קיצונית כזו.

01:19:10:20 01:19:01:03
היו אנשים שעזרו לי, נתנו
הנחייה לחקור אותי באלימות קשה,

01:19:13:01 01:19:10:24
כדי שאחשוף מידע שהיה בידי.

01:19:29:14 01:19:14:03
ביום שזה היה אמור לקרות, הגיע מידע
שחיילי השלטון צועדים לכיוון גונדר,

01:19:32:23 01:19:30:06
ושהם כבשו כבר את דברק, אני
הייתי ממש בדרך לחקירה האלימה.

01:19:40:09 01:19:33:06
במקרה שמעתי שהחוקרים אומרים שדברק
כבר נכבשה, ושחיילי השלטון באים.

01:19:48:15 01:19:40:22
הם דיברו בטיגרית ושמעתי
אותם מדברים על המצב.

01:19:59:22 01:19:48:24
הם קיבלו טלפון מדברק,
זה היה נס אלוהי.

01:20:03:03 01:20:00:07
הם דיברו בטיגרית
בינם לבין עצמם?

01:20:07:19 01:20:03:07
כן, הם שוחחו ביניהם בטיגרית.

01:20:17:00 01:20:07:24
אני לא הבנתי אותם, אבל ראיתי שהם
נכנסו ללחץ בעקבות המידע שקיבלו.

01:20:25:18 01:20:17:10
הם החזירו אותי לתא, והתחלתי לשמוע
מהאסירים על מה שקורה בדברק.

01:20:35:02 01:20:25:24
הבנתי את הסיבה שבגללה הם החזירו
אותי ואמרתי תודה לאל שהציל אותי.

01:20:45:02 01:20:35:18
כשראיתי שהמצב שלי מידרדר ושהם
רוצים לפגוע בי, שלחתי שליחים לאבי,

01:20:50:07 01:20:45:09
שיבוא ויפגש עם החוקרים שלי.

01:21:02:14 01:20:51:13
ידעתי שאם אבי ייפגש איתם
אז המצב ישתפר לטובתי.

01:21:14:10 01:21:03:01
אבי סיפר לחוקרים שאני כפרי שלא
יודע כלום, סיפר להם כמה אני מסכן,

01:21:18:01 01:21:14:14
ונתן להם כסף בתמורה
להקלה בתנאים שלי.

01:21:19:15 01:21:18:04
הוא שיחד אותם?

01:21:19:21 01:21:19:17
כן.

01:21:32:22 01:21:20:05
החוקרים הבטיח לאבי שלא יקרה לי שום דבר רע ושישמרו עלי מאותו רגע.

01:21:40:09 01:21:33:02
אני זוכר ששלושה ימים אחרי שאבי דיבר איתם, החוקרים קראו לי.

01:21:58:03 01:21:41:04
אמרו לאחראי שיש לי בדיקות רפואיות והוציאו אותי מהתא שלי.

01:22:04:23 01:21:58:19
הוציא אותי מהתא, לקח אותי לפאב, והזמין אותי לשתות כי היה חג.

01:22:06:06 01:22:05:04
בגלל החג?

01:22:09:14 01:22:06:08
כן, בגלל החג הוא לקח אותי.

01:22:24:07 01:22:10:13
הוא הבטיח לי שהחקירה תהיה נעימה, לא התחייב כמה זמן החקירה תארך,

01:22:32:21 01:22:24:16
אבל הוא הבטיח שלא יקרה לי דבר ושהוא הבטיח לאבי שישמור עלי.

01:22:39:00 01:22:33:00
אנחנו נחקור אותך על ההאשמות, אתה תענה לנו והכול יהיה בסדר.

01:22:48:00 01:22:39:24
אמרתי לו שאני לא יודע כלום על יהודים, ושאם אדע משהו אספר להם.

01:22:51:19 01:22:48:21
מה הרגשת באותם רגעים?

01:22:58:22 01:22:51:24
מצד אחד שמחתי, ומצד שני פחדתי. היו לי רגשות די מעורבים לגבי זה.

01:23:06:00 01:22:59:10
חששתי מהשאלות שהם ישאלו

אותי, ומכך שהחקירה נמשכת.

01:23:09:19 01:23:06:03

החוקרים קראו לי
בלאחר חודש ערך.

01:23:12:21 01:23:10:07
כל החודש הזה הייתה בכלא?

01:23:16:01 01:23:13:03

זה מעט, ישבתי בסה"כ
21 חודשים בכלא.

01:23:17:18 01:23:16:03

ישבת 21 חודשים?

01:23:17:24 01:23:17:20

כן.

01:23:19:16 01:23:18:12

זה שנה ו...?

01:23:21:06 01:23:19:18

זה כמעט שנתיים.

01:23:26:24 01:23:22:24

זה שנתיים מהיום שנתפסתי, למעט
היציאה שלי בערבות לא יצאתי.

01:23:30:07 01:23:27:02

מתי התחילו לחקור אותך?

01:23:34:20 01:23:30:20

החקירה התחילה 8 חודשים
לאחר שנכנסתי לכלא.

01:23:43:24 01:23:35:12

אחרי 8 חודשים התחילו לחקור
אותי בצורה אינטנסיבית.

01:23:52:00 01:23:45:02

אמרתי שאיני יודע כלום על מה
שמייחסים לי ועל הברחות יהודים.

01:23:57:05 01:23:52:03

אמרתי להם ששמעתי על יהודים שהולכים
לסודן, והלכתי לנסות לעלות לישראל,

01:23:58:18 01:23:57:06

ולאחר מכן חזרתי.

01:24:04:00 01:23:59:07
אמרו לי ביום כזה וכזה לקחת
יהודים וסטודנטים לסודן,

01:24:08:09 01:24:04:03
והתחילו להאשים אותי
בדברים, אני פשוט הכחשתי.

01:24:16:24 01:24:08:24
אמרתי להם שאם הייתי מסייע
ליהודים, הייתי חושש לחזור

01:24:24:23 01:24:17:24
לכן, לא יכול להיות שביצעתי
אתה מה שאתם מייחסים לי.

01:24:31:19 01:24:25:17
הם הבינו איכשהו שמה שאני
אומר לא לגמרי הגיוני,

01:24:38:24 01:24:32:10
אבל בגלל השיחה שהייתה להם עם
אבי, הם לא התעמקו יותר מדי.

01:24:50:14 01:24:39:06
הם קיבלו את גרסתי ונתנו הוראה
להחזיר אותי לתחנת המשטרה המחוזית.

01:24:54:24 01:24:51:03
תאר לי את מה שהיה בבית הסוהר.

01:25:02:24 01:24:55:05
מה אכלת מה שתית, עם מי ישנת
ואיך בכלל שרדת את זה?

01:25:06:13 01:25:03:04
זה היה איום ונורא.

01:25:19:00 01:25:06:24
בכלא באתיופיה אין שירותים, היינו
מתפנים בחבית גדולה שהייתה בחוץ.

01:25:26:24 01:25:20:05
כשנכנסתי לכלא קיבלתי מיטה ממש
ליד החבית הזאת, בצמוד אליה.

01:25:35:03 01:25:27:07
ישנתי שלושה ימים בצמוד לחבית,
ממש איפה שהאנשים הלכו להתפנות.

01:25:44:04 01:25:37:13
שלושה ימים ישנתי שם ואנשים
היו דורכים עלי בדרך לחבית.

01:25:52:04 01:25:44:17
אחרי זה קניתי מקום
ועברתי למקום יותר טוב.

01:25:55:18 01:25:52:15
איך קניתי?

01:26:18:21 01:25:56:05
אסיר וותיק שעמד להשתחרר הציע לי
את מיטתו תמורת 10 שקלים.

01:26:20:03 01:26:18:24
באמת קניתי את המיטה שלו?

01:26:24:04 01:26:20:11
ברור, מה את חושבת, גם אם הוא
היה דורש 100 שקלים הייתי קונה.

01:26:31:14 01:26:24:18
האסיר ישן במיטתי עד שהוא עזב,
ואני עברתי למיטתו שלו.

01:26:41:16 01:26:31:19
מבחינת אוכל לא היה כלום,
רק מה שהמשפחות הביאו לנו.

01:26:48:15 01:26:41:24
המבקרים שהגיעו נתנו לפעמים
אוכל, חוץ מזה לא היה כלום,

01:26:54:16 01:26:49:06
למעט התה שהיינו מקבלים
בבוקר עם חתיכת לחם.

01:27:04:24 01:26:55:01
וגם את התה היינו מקבלים רק בכלא,
בטח בכלא המחוזי לא נתנו כלום.

01:27:07:23 01:27:05:01
היה רק מה שהמשפחות הצליחו
להביא, בכלא לא היה.

01:27:10:10 01:27:08:02
המשפחה הייתה באה לבקר אותך?

01:27:14:21 01:27:10:15
כן, הם היו באים, אחיות שלי
גרו באזור אז גם הן היו באות.

01:27:17:07 01:27:15:05
הם היו נכנסים לכלא?

01:27:20:14 01:27:17:16
לא, הם רק היו מוסרים
לי את האוכל והולכים.

01:27:26:05 01:27:20:21
הם היו קוראים למשפחות להתקרב לשער,
הן התקרבו, מסרו את האוכל וחזרו.

01:27:28:23 01:27:26:11
לא היינו רואים אותם בשום אופן.

01:27:32:01 01:27:29:08
לא היינו רואים אותם,
היה בלתי אפשרי לראותם.

01:27:40:05 01:27:33:05
ישבתי תשעה חודשים
בכלא המחוזי בתנאים האלה.

01:27:51:01 01:27:40:21
אתה זוכר את האנשים שהתיידדת
איתם בכלא, אלה שהיו חבריך?

01:28:04:07 01:27:51:08
כן, היו הרבה אנשים שהכרתי,
בכלא הרבה יותר קל להתיידד,

01:28:11:12 01:28:04:09
כולם שותפים לצרה, ולאנשים
קל יותר להתאחד כשיש צרה.

01:28:22:10 01:28:11:13
היינו גם חולקים אוכל כל הזמן ביחד,
והפכנו להיות מעין אחים כאלה כולם.

01:28:24:14 01:28:22:13
זה אפילו הכרחי?

01:28:29:18 01:28:24:15
כן, אתה חייב להתיידד
עם אנשים כדי לשרוד את הכלא.

01:28:33:21 01:28:30:09

המצב מחייב אותך
להתנהג בצורה כזאת.

01:28:39:06 01:28:34:06
לכן היו לי חברים רבים בכלא.

01:28:51:04 01:28:39:13
אבל זה גם תלוי בך, אם אתה
לא חברותי, אתה עשוי להיפגע,

01:28:57:03 01:28:52:18
לרכוש אויבים שיסתכלו עליך
לא יפה וגם יפגעו בך.

01:29:03:11 01:28:58:05
אתה צריך להיות אדם
חברותי ולשתף פעולה עם כולם.

01:29:19:02 01:29:05:09
אחרי התקופה הזאת העבירו אותי
לכלא ווינביט בלי משפט, בלי כלום.

01:29:21:23 01:29:19:16
זה גם כלא, נכון?

01:29:23:03 01:29:21:24
כן, זה כלא.

01:29:24:14 01:29:23:05
מה ההבדל בין זה לכלא הקודם?

01:29:33:01 01:29:24:21
זה היה כלא גדול יותר ועם אסירים
רבים יותר, היה כלא גדול עם חומות.

01:29:38:24 01:29:33:04
לכן בכלא הזה היינו מסתובבים חופשי
בתחומי הכלא, בכלא השני לא יצאנו.

01:29:44:10 01:29:39:23
זה היה כלא סגור, היינו נעולים
והוציאו אותנו רק לשירותים.

01:29:55:06 01:29:44:21
ההבדל הוא בעצם בתנאים בתוך הכלא
בכלא הגדול היינו חופשיים יותר.

01:29:57:09 01:29:55:17
מה הייתם עושים בתוך הכלא?

01:30:04:23 01:29:57:14
היינו משחקים בדמקה, וכל בדברים
אחרים כדי להעסיק את עצמנו.

01:30:09:06 01:30:05:09
ובלילה היו מפרידים אותנו
כי היו שני אגפים שונים בכלא.

01:30:14:01 01:30:09:12
אגף של אסירים פוליטיים, ואגף
של אסירים רגילים מפרי חוק.

01:30:24:19 01:30:14:22
אני הייתי באגף של האסירים
הפוליטיים וזה היה קשה יותר.

01:30:36:10 01:30:25:06
ביליתי כך זמן רב עד ששחררתי,
במקביל משפחתי פעלה לשחרר אותי.

01:30:46:09 01:30:36:21
אני זוכר במיוחד אדם בשם טגאו יצחק,
יהודי, שעבד בשורות הדרג,

01:30:52:12 01:30:46:21
הוא מאוד עזר לי בתקופת
הכלא, סייע לי וחיזק אותי.

01:30:54:21 01:30:52:24
הוא עזר בתוך הכלא?

01:31:05:11 01:30:54:23
כן, הוא סייע לי בתוך הכלא אני גם
חושב ששחררתי בזכותו בסופו של דבר.

01:31:23:13 01:31:07:24
בקיצור, זה היה סבל נוראי, היו לי
הרבה עליות ומורדות בזמנים ההם.

01:31:33:22 01:31:24:02
האמנת שתצא מהכלא,
שתהיה אדם חופשי?

01:31:39:16 01:31:34:03
לא האמנתי בכלל שאשתחרר מהכלא.

01:31:59:02 01:31:39:24
הסיבה שחשבתי כך היא בגלל ההאשמות
החמורות שייחסו לי, הברחת יהודים.

01:32:14:19 01:31:59:24
אלו היו האשמות חמורות, גם אם
לא הודיתי בהן בפני החוקרים.

01:32:16:06 01:32:14:20
ידעתי שהם יקשו עליי מאוד
ולא ישחררו אותי.

01:32:20:22 01:32:17:12
עכשיו אני נזכר בעוד דבר נורא שקרה,
חבריי מארגון יאחבה נתפסו גם הם,

01:32:26:07 01:32:20:24
והובאו לכלא שאני הייתי בו.

01:32:36:11 01:32:29:02
הם נתפסו והואשמו אף הם ונכנסו
לחקירה בבית הכלא, למרות שהכחישו.

01:32:48:22 01:32:36:14
כשאני סיימתי את שלבי החקירה ועמדתי
לעבור לכלא וונביט, פגשתי בהם.

01:33:00:01 01:32:49:06
אני עמדתי לעבור לשם ולחכות לשחרור
שלי, זה בית כלא לפני שחרור.

01:33:33:19 01:33:01:15
מאוד פחדתי כי לא הודיתי
בעבירות ואני לא יודע מה הם יגידו.

01:33:45:15 01:33:34:03
היו שם אנשים מארגונים שונים, גם
מהאידי, ומאוד פחדתי שיחשפו אותי.

01:34:04:12 01:33:46:13
הייתי ישן בפחד, מכוסה, שחלילה
לא יתפסו אותי, זה היה נורא.

01:34:05:24 01:34:04:15
הם הצליחו לראות אותך?

01:34:10:22 01:34:06:03
כן, הם ראו אותי, דיברתי איתם,
היו מפגשים של לימודים בכלא,

01:34:12:12 01:34:10:24
ושם כולנו היינו והם זיהו אותי.

01:34:14:04 01:34:12:14

מה שהם לא ידעו זה את הסיבה
שבגללה נכלאתי, את זה לא ידעו.

01:34:25:00 01:34:14:18
בערך בשיעור הרביעי אמרתי שאני
חייב לדבר עם אנשי היאחבה שהגיעו.

01:34:35:24 01:34:25:03
הם היו קבוצה של 27 חברים,
קראתי לשלושה מהם ושוחחתי אתם.

01:34:40:03 01:34:36:01
אמרתי להם: חיי בידכם,
אתם תקבעו אם אחיה או אמות.

01:34:47:10 01:34:40:23
הם שאלו למה, אמרתי להם
שיש לי משהו לספר להם.

01:35:03:01 01:34:47:24
אמרתי להם שאני מואשם לא בהשתייכות
לארגון יאחבה אלא בהברחת יהודים.

01:35:07:03 01:35:03:03
אני מואשם בהברחת יהודים לסודן
ובנסיעות שקיימתי לסודן.

01:35:19:19 01:35:07:06
הם הופתעו, ושאלו למה לא סיפרתי
להם עד עכשיו, הם הופתעו מאוד.

01:35:31:03 01:35:19:23
אמרתי להם לקרוא לשאר החבר'ה.
הזמנתי אותם לתה, היה שם מקום לשבת,

01:35:36:23 01:35:31:06
והשבעתי את כולם שלא יחשפו אותי
ויגלו שהייתי בארגון יאחבה.

01:35:41:13 01:35:37:01
אמרתי להם: תנו לי לסיים את העונש
ולהשתחרר, בבקשה אל תספרו.

01:35:45:23 01:35:41:22
שלא ידעו שיש בינינו איזשהו קשר,
אחרת זה יסבך אותי.

01:35:55:17 01:35:46:12
זה היה אחד הקשיים שהטרידו אותי
הכי הרבה בזמן שהייתי בכלא.

01:36:01:22 01:35:56:16
עבר זמן מה והשתחררתי,
השתחררתי הרבה לפניהם.

01:36:18:21 01:36:02:11
כשהשתחררתי ביקשתי לחלק את הציוד
שלי ביניהם והבטחתי לחזור לבקרים.

01:36:20:23 01:36:18:23
איזה ציוד היה לך?

01:36:28:20 01:36:21:03
לא משהו רציני, כלי מיטה, בקבוק
למלא מים, כל מיני צלחות שהיו לי.

01:36:38:14 01:36:29:12
אבל מה שחשוב זה שהבטחתי לבקר,
חבר אחד אמר לי שאמשיך הלאה,

01:36:43:11 01:36:38:18
שלא אחזור ואסכן את עצמי
שוב, שאלך לדרכי.

01:36:43:24 01:36:43:14
הוא פחד?

01:36:45:03 01:36:44:01
כן, פחד שמישהו ילשין.

01:36:50:07 01:36:45:21
הוא אמר לי: תדע לך שאם אתה
חוזר לכאן, זה יהיה הסוף שלך.

01:36:54:11 01:36:50:12
אמרתי לעצמי שהוא צודק בדבריו.

01:37:02:10 01:36:54:18
אבל שלחתי להם אוכל ודברים
נוספים דרך הבן של אחותי.

01:37:08:23 01:37:02:22
אמרתי לו שייגש לכלא ויבקש אותם.
שלחתי 10 שקלים, אוכל ובגדים לכולם.

01:37:13:19 01:37:09:06
לאחר מכן עזבתי לאדיס אבבה
והתרחקתי מהאזור.

01:37:16:09 01:37:14:03

עזבת עם משפחתך לאדיס אבבה?

01:37:30:03 01:37:16:14
בזמנו הייתי לבד, הוריי היו בכפר,
אשתי הייתה צעירה וגרה אצל הוריה.

01:37:37:09 01:37:30:08
אחרי כל מה שעבר עליי,
הגעתי לאדיס אבבה בשעה טובה.

01:37:42:24 01:37:37:22
הסוהרים בכלא אמרו לך
באיזה יום תשתחרר?

01:37:47:01 01:37:43:03
בשום פנים ואופן לא, לא ידעתי
מתי אני אמור להשתחרר.

01:37:54:17 01:37:47:03
מר טגאו הוא שהיה אחראי לעקוב
על כליאתם של יהודים ועל מצבם,

01:38:06:05 01:37:55:02
הוא הועבר לעבוד באסמרה כיוון
שהוא היה יהודי (מטעמי גזענות),

01:38:17:22 01:38:06:18
הוא ערער על המעבר שלו ואחרי
חצי שנה הועבר שוב לעבוד בגונדר.

01:38:23:20 01:38:17:24
בעבודתו בגונדר הוא פגש אותי
וראה שאני עדיין יושב בכלא.

01:38:28:13 01:38:24:01
הוא הופתע ושאל אותי למה
עדיין לא שוחררתי מהכלא

01:38:38:23 01:38:28:19
הוא כעס מאוד, והבטיח לי שיבדוק
למה לא שוחררתי עד עכשיו,

01:38:42:18 01:38:39:12
ושהוא יעשה מאמץ לשחרר
אותי בהקדם האפשרי.

01:38:46:18 01:38:42:21
כפי שהבטיח, הוא באמת הלך בדק
את הדברים ומהר מאוד שוחררתי.

01:38:51:13 01:38:46:20
לא צפיתי את מועד שחרורי והם גם לא
אמרו לי מתי אשתחרר, זה היה פתאומי.

01:39:04:19 01:38:51:24
אין שום דיונים, אין שום דבר,
הם קראו לי לבוא ובאתי אליהם,

01:39:13:15 01:39:05:02
והם ללא הסבר הגיוני, ומבלי להתרגש,
אמרו לי שהמדינה מתנצלת על כליאתי,

01:39:23:00 01:39:13:18
ושאני אדם חופשי מרגע זה, אבל בגלל
שזה סוף היום אני אוכל ללכת רק מחר.

01:39:29:23 01:39:23:04
אמרתי לו: אין בעיה, אדוני, העיקר
שאצא מהשער הזה, כל השאר לא חשוב.

01:39:34:19 01:39:30:04
הוא צחק ואמר לי: אם תצא בחושך
יתפסו אותך ויחזירו אותך לכלא.

01:39:41:21 01:39:34:24
אמרתי לו שלא אסתובב, שאלך
ישר למשפחתי שגרה קרוב.

01:39:42:20 01:39:41:24
היה חושך כשיצאת?

01:39:48:20 01:39:43:01
כן, היה חושך. לפי הזמן
באתיופיה השעה הייתה כבר עשר.

01:39:57:06 01:39:48:22
אני זוכר היטב את שעת השחרור,
מאוד שמחתי ושחררתי באותו לילה.

01:39:59:21 01:39:57:15
אתה משתחרר מהכלא ומה קורה?
מה אתה מרגיש?

01:40:08:04 01:39:59:24
מאוד שמחתי, הרגשתי שנולדתי מחדש,
התרגשתי מזה שאני הולך על האדמה.

01:40:19:08 01:40:08:09
מאוד התרגשתי ושמחתי, לא האמנתי
ששחררתי עד שהגעתי לבית אחותי.

01:40:25:13 01:40:23:02
הלכת לבד לביתה של אחותך?

01:40:26:16 01:40:25:15
כן, הלכתי לבד.

01:40:27:23 01:40:26:18
לא איבדת את הדרך?

01:40:33:15 01:40:28:04
לא, מה פתאום, לא איבדתי
את הדרך ולא שכחתי.

01:40:40:02 01:40:33:16
מה שכן, הדרך הייתה מאוד ארוכה.
מרוב אושר ושמחה רציתי להגיע מהר.

01:40:42:06 01:40:40:06
אחותך ידעה שאתה מגיעה?

01:40:42:12 01:40:42:08
לא.

01:40:44:10 01:40:42:18
איך היא קיבלה אותך?

01:41:01:14 01:40:44:16
בצהלות שמחה וקולולו, היא שמחה
מאוד ולא האמינה למראה עיניה.

01:41:15:16 01:41:05:02
זו תמונה שצולמה באדיס אבבה
אחרי הזוועות שעברתי בכלא.

01:41:21:23 01:41:16:03
זה אחד מחבריי, קראו לו איוב, וזה
עוד בחור שהיה איתנו, שכחתי את שמו.

01:41:31:04 01:41:22:14
זו תמונה שמחה אחרי התקופה בכלא,
תמונת ניצחון על מה שעברתי.

01:41:34:15 01:41:32:13
התמונה הזו היא מזכרת מהתקופה
שאחרי הכלא, וגם מהכלא עצמו.

01:41:41:17 01:41:34:23
גברים תמיד עוברים דברים קשים,
בחיים שלי אני עברתי דברים קשים,

01:41:49:05 01:41:41:24
אבל תודה לאל הכל עבר, הגעתי
לישראל ואני היום אבא לילדים.

01:41:55:01 01:41:49:14
תודה לבורא עולם
על הטוב וגם על הרע.

01:42:00:06 01:41:55:10
יש משהו שאתה בכל זאת מתגעגע
אליו באתיופיה?

01:42:07:21 01:42:01:02
קשה לשכוח את המקום שבו נולדתי
וגדלתי, בכל זאת באנו משם,

01:42:17:16 01:42:08:03
ולמרות שטוב כאן, יש זיכרונות
שאי אפשר לשכוח, לא משנה מה.

01:42:31:11 01:42:18:04
פתאום, באמצע יום עבודה
אני יכול להיזכר במקום הולדתי.

01:42:42:04 01:42:31:18
באתיופיה היה גם טוב וגם רע, אבל
בשום אופן אני לא שוכח מה היה.